

Нели Беширова

**Умно дете си ти,
Тино!**

Нели Беширова

Умно дете си ти, Тино!

© Нели Беширова, автор, 2014

© Кристина Йовчева, иллюстрации

© Цветелина Крумова, художествено оформление

СИБАС Консултинг, 2014

ISBN 978-619-7158-02-1

София 2014

ДА ПОБЕДИШ СТРАХА

Тино отвори очи, преди мама Вили да влезе в стаята, за да го буди за детска градина.

Беше прекрасна лятна сутрин. Вятърът караше листата на брезата пред къщата нежно да гаят стъклото на прозореца. Тино се усмихна на зелените клонки. И на слънцето. И си спомни, че днес пристигаше дядо Стефан.

Милият дядо Стефан! Ура! А това означаваше, че предстоят дни и вечери с много приказки, смешки, песни и разходки. Както и правене на малки, тайни, забранени от мама неща като ядене на сладолед за закуска например. Или скачане по локвите с гумени ботуши. Или разглеждане на книжки с фенерче под одеялото...

Да, да, защото дядо Стефан не беше като другите дядовци. Дори бастун нямаше, нито изкуствени зъби, които да сваля вечер, преди да си легне, и да ги плъосва в чаша с вода. Не мърмореше, не дуднеше, не наказваше. Дядо Стефан беше най-добрият дядо на света. И най-мъдрият.

– Добро утро, миличък мой! Очакват те велики дела, време е за ставане – мама Вили целуна момчето по челото и нежно отметна завивката, щампована с пилетата от „Енгри бърдс“.

Всяка сутрин тя го будеше с тези думи. Беше му казала, че някога слугата на един френски херцог все го будел така и той станал световно известен писател. На Тино му беше приятно да чува историята на аристократа и да си представя как като порасне и той ще е много важен човек.

– Добро утро, мамо! Нали днес идва дядо Стефан? – попита с най-звънливия тон на гласчето си Тино.

– Да, миличък, той ще те вземе от детската градина следобед и ще ни погостува известно време.

Лека сянка премина през лицето на мама Вили. Погледът ѝ попадна върху оранжевата нощна лампа на шкафчето до детското легло. Тя светеше. Ма-

кар да беше ярка утрин. Жената изгаси лампата и леко въздъхна, без да каже нищо.

Шестгодишният Тино се боеше от тъмнината. Настояваше да спи на светната лампа. И нищо не можеше да се направи с това. Твърдеше, че го е страх от духове и паяци, макар майка му неведнъж да му бе показвала, че в малката им къща няма никого, освен тях двамата. Освен от тъмното, паяци и духове, Тино ужасно се страхуваше да се качи на тавана сам. Той вече знаеше, че ще стане по-силен, ако пребори страховете си, които не са нищо друго, освен едни тъмни мисли в главата, които пречат на детето да мечтае и да бъде спокойно. Момчето знаеше още от мама Вили, че страхът е хубаво чувство, защото те кара да се пребориш с него. Но в неравната битка със страха засега победителят не беше Тино.

Той бързо се изми. Погледна за миг в огледалото – големи кафяви очи, ниско подстригана руса коса, широка усмивка с едри зъбчета, едното от които се клатеше леко. Облече се и изяде любимите си препечени филийки с масло, сирене и шарена сол. Искаше му се вече да е следобед и дядо Стефан да го е взел от детската градина.

– Мамо, да тръгваме по-бързо. Колкото по-бързо тръгнем сега, толкова по-бързо ще мине времето и ще се приберем – бърбореше малкото момче.

Всяка сутрин мама Вили го оставяше в детската градина на три спирки с автобуса от тяхната къща и отиваше на работа. В съда. Майката на Тино беше съдия и той много се гордееше с нея. И майката на Тино се гордееше много със сина си, защото той беше едно много специално момче – най-обичаното и мило създание за нея в света.

Следобедът наистина дойде бързо и нямаше по-щастливо дете от Тино, когато потъна в топлите прегръдки на дядо Стефан, чиято бяла глава изгря като месечина на входа на детската градина, малко след като госпожите бяха извели децата след следобедния сън и закуската им.

Дядо Стефан беше облечен както винаги в любимия му тъмен костюм. Под разкопчаното сако се виждаше неизменното му елече с триъгълно бие. Много рядко носеше вратовръзка. Първите три копчета на светлата риза бяха разкопчани.

– Дядо! Дядо! Откога те чакам! – Тино стискаше с малките си длани врата на възрастния човек с всичката сила на крехкото си момчешко телце.

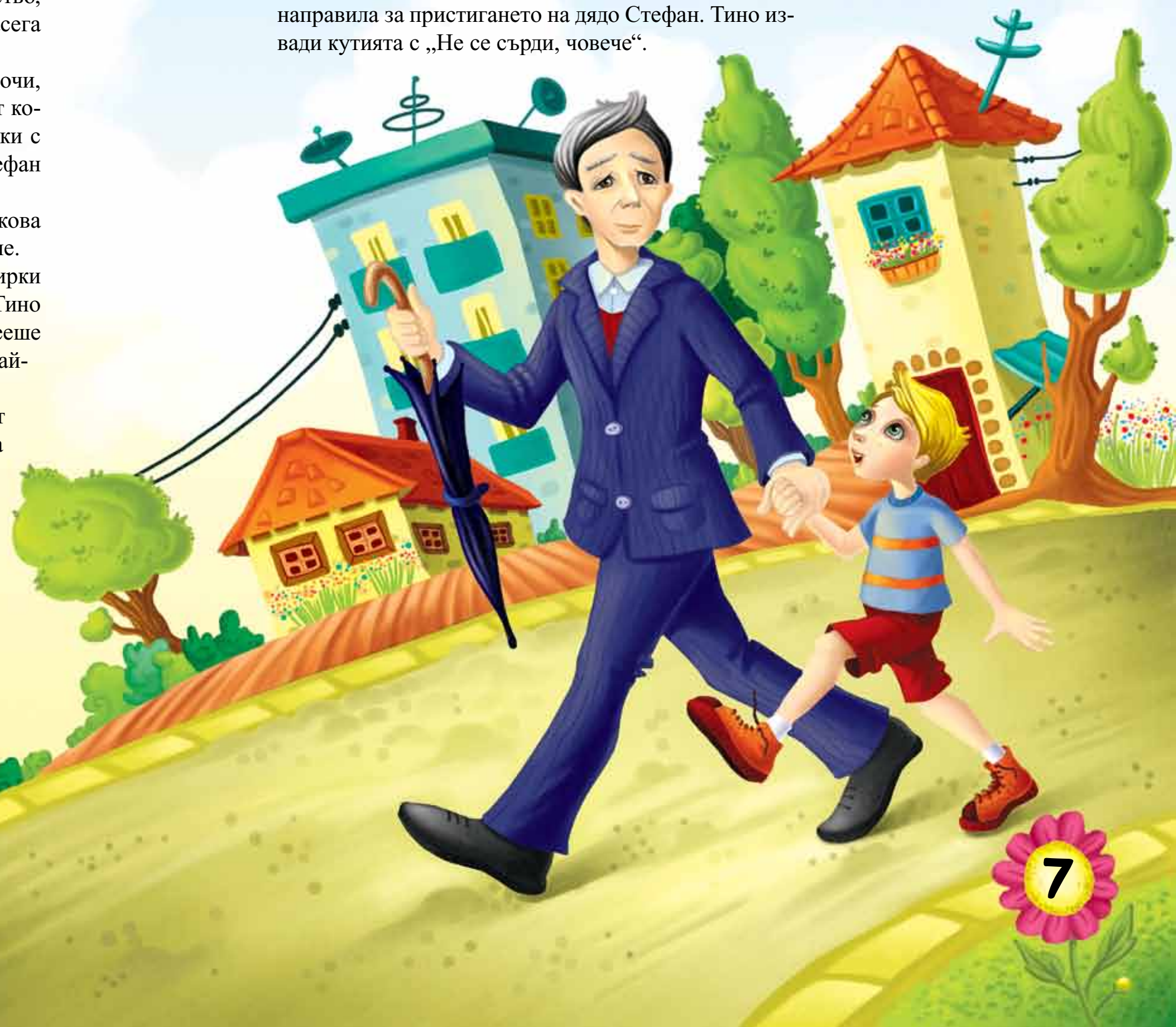
– На дядо момчето, най-сетне сме заедно – редеше думите тихо дядо Стефан. – Дядо е тук отново, за да ти даде и корени, и криле, нали знаеш?

– Знам, дядо, знам, да тръгваме. До-

виждане, госпожо! – побърза да се сбогува със строгата си, но усмихваща се госпожа Минева.

По пътя към дома се надпреварваха да говорят. Момчето разказа за новото си колело, за компютърната игра с приказни герои, за Сашко от детската градина, който все го дразни и му взема играчките, за рождения ден на Мирко, на който било пълно с деца и балони и даже имало жив клоун със свирка и изкуствен червен нос. Дядо Стефан пък разказа как са варосали къщурката на село, как в горичката до двора се заселило семейство славеи и как пеели чудни песни по цели нощи. Ама тъй силно, че не можел да спи.

Вкъщи двамата хапнаха бисквитена торта, която мама Вили беше направила за пристигането на дядо Стефан. Тино извади кутията с „Не се сърди, човече“.

Само че зарчето липсваше. Беше се запиляло някъде. Звъннаха на майката в съда и тя каза, че на тавана в една червено-зелена метална кутия за кафе имало резервни зарчета.

– Хайде, моето момче, качи се да донесеш кутията.

– Не мога, дядо, страх ме е. Там е тъмно, има паяци и духове.

– Хе-хе, вярно ли казваш, Тино? – усмихна се дядо Стефан. – Духове и паяци? На вашия таван? Не вярвам, пиленце. Хайде да се качим заедно и да видим какво става на тоя пусти таван. Може да си се объркал нещо.

И дядо Стефан хвана малкия Тино за ръка. Усещаше как детето неволно се дърпа. Не казваше нищо, но гледаше изплашено. Сърчицето му щеше да изхвъркне. Стомахът му се беше свил на топка. Тино мразеше този страх, който го парализираше и караше краката му да не го слушат.

– Виж, дядовото, ще изкачим бавно стълбите към тавана, една по една, виж, те са няколко. И мен ме е малко страх, ти какво си мислиш? Като стигнем второто стъпало, ако още ме е ужасно страх, ще се върнем, нали? И ти няма да кажеш на мама колко съм се изплашил?

Тино кимна несигурно. Попита:

– И теб ли те е страх, дядо?

– И мен, чедо, ама двамата като сме, вече няма от какво да се боим. Всичко можем да направим, щом сме двамата. Каквото поискаме – защото ти имаш мен, пък аз имам теб, нали така? Хвани ме сега за ръката, да не ми е толкова страшно.

Крушката в таванското помещение отдавна беше изгоряла, а майката на Тино все не намираше време да я смени. Дядо и внуче бавно откrexнаха вратата и пристъпиха в леко прашния сумрак. Не се виждаха паяци, нито мишки, а духове пък – изобщо. Слънцето се процеждаше на тънки златни струйки през процежите на керемидите и гредоредата и тези откъслечни лъчи осветяваха различни части от таванското помещение. Виждаха се поочукани мебели, струпани кашони, изостанали от предишен ремонт дъски, два-три стари куфара. Ама от ония – най-старите – кожени, с ръждясали заключалки и каишки с катарамии за затваряне. Имаше и едно грубо сковано зелено дървено столче, което Тино не си спомняше да е виждал преди. Дядо му каза, че е било на майка му.

Дядо Стефан бе взел фенерче. Насочи се към кашона, на който пишеше с черен флумастер „СТАРИ ИГРАЧКИ“.

– Тино, ти ще държиш фенерчето и ще ми светиш, пък аз ще търся кутията със зарчетата. Уж че сме пирати и търсим съкровище. Я да видим какво има в тези кашони.

Магията на играта така увлече и двамата, че те забравиха изобщо някога да ги е било страх. Намериха из кашоните истински богатства от света на приказките – торбичка със стъклени топчета, жълто плюшено мече с едно око, камионче без две колела, гумена прашка, дървена кутия за шах и табла. Една оранжева шапка с перо, която ужасно приличаше на тази, която е носил котаракът с чизми, кукла с намачкана розова рокличка и рошава коса, която изплака „ма-ма“, щом я натиснаха по коремчето. И още – дървен меч, както и една поокъсана картонена корона с украса от разноцветна разтегателна хартия.

– Дядо, дядо, ами духовете? – присети се изведнъж Тино и разтревожено се огледа наоколо.

– Какви духове, чедо? Я се виж какъв си хубав и мил, и умен, та дори да ги има тук, като те видят, те ще искат да се запознаят с теб и да си играете заедно. Ама истинските духове се страхуват от хората, чедо. Пък

и не обичат много-много да се навъртат из таваните на хората, защото знаят, че малките момченца са смели и ще ги победят, само ако са гъкнали. А ти вече и меч си намери.

Когато по-късно вечерта мама Вили се върна от работа, намери малкото момче да седи на дървеното столче от детството ѝ, на главата с короната, изработена от нея в час по трудово обучение в началното училище.

– Мамо, мамо, аз съм най-смелият цар, а това е моят трон. Дядо Стефан ми го избърса, не съм се изцапал. А дядо е моят първи генерал, виж ми меч! – с порозовели от възторг бузи се хвалеше малкият храбрец. – И знаеш ли, мамо, на тавана няма никакви духове, нито паяци, само кашони със стари играчки и счупени дъски. И изобщо не е страшно, а е много интересно.

След вечеря, докато мама прибираще масата, дядото отиде в стаята на Тино, за да го приспи. Това беше любимият момент на Тино. Никой не можеше да разказва приказки тъй, както дядо Стефан. И никой не знаеше такива приказки като неговите. Мама ги четеше от книжките, а възрастният човек с бялата коса ги разказваше така, като че наистина да се бяха случили.

– Имало едно време един цар, който си построил замък, целия в огледала отвътре – започна полека дядо Стефан. Тино още не затваряше очи. – Веднъж вътре незначайно как попаднало едно куче. Няма никой в този момент в двореца, защото царят и свитата му били на тридневен лов. Кучето отначало се стреснало, но като видяло отражението си в огледалата навсякъде – по стените, по пода и по таваните, се озъбило и изръмжало. Помислило, че това са десетки други кучета. Те също ръмжали и се зъбели. Кучето се уплашило и почнало отчаяно да лае и вие. Отчаяно лаели и виели кучетата от десетките му отражения. А то било само в двореца. Враговете му били въображаеми, те съществували само в неговия огромен страх. След два дни като се върнали царят и свитата му, намерили кучето полуживо от страх, гладно и жадно, свито на кълбо в тронната зала на огледалния замък. Ужасено, че ще го разкъсат кучета – негови врагове, които не съществуват, животното побягнало през портите.

Тино вече се унасяше, но чу последните думи на дядо си:

– Погледни страха в очите, чедо, и там ще видиш себе си. Твоят страх – това си ти. Не е ли смешно да се боиш от самия себе си!

Тино сякаш едва доловимо кимна в съня си. Стефан целуна Тино по челото, подпъхна завивката с разгневените пилета около телцето му, изгаси нощната лампа и тихо излезе от стаята.

На другата сутрин, когато майката на Тино влезе да го събуди за детска градина, победената нощната лампа беше клюмнала като оранжево лале – изключена и вече ненужна.

ТИНО И ЛЪЖАТА

Днес беше важен ден за Тино в детската градина. И малко страшничък. След седмица предстоеше тържество, на което всяко дете трябваше да изпълни номер – песен, стихче, танц, рисунка. Да направи нещо, в което се чувстваше най-уверено и което му се удаваше най-добре. Днес децата щяха да разговарят с госпожите кой какво е избрал за програмата. Тино беше притеснен. Сашко от градината често го заяждаше, че нищо не можел да прави като него, че не умее да се бие и нямал айпад. Не пропускаше повод да се похвали, че умее повече неща от Тино и е по-смел от него. Неотдавна разказа, че ходел на уроци по цигулка, а Тино не можел да свири на никакъв инструмент. Тогава нашият герой се изправи пред всички:

– Аз мога да свиря на хармоника, дядо Стефан ме е научил!

Госпожа Минева му съобщи, че ще има възможност да покаже уменията си на предстоящото тържество. Днес щяха да му възложат номера и да поискат на концерта да изпълни своята кратка песен на устна хармоника.

Тино не можеше да свири на хармоника. Каза тази лъжа, защото искаше да блесне пред децата и учителките, да бъде похвален. Страхуваше се, че ще го харесват по-малко от Сашко, ако и той не се изфука с нещо специално. А дори нямаше хармоника вкъщи, нито пък дядо Стефан можеше да свири. Тино сам не знаеше как се изплъзна от устата му това „признание“.

При едно от гостуванията му на село той присъства в кръчмата на изпълнение на съседа на дядо Стефан. Човекът изсвири на хармоника приятна стара мелодия и на Тино много му хареса. Не беше виждал преди някой да свири на такъв инструмент. Стори му се лесно и впечатляващо.

На Тино му се беше случвало да излъже, но рано или късно истината винаги лъсваше. Дори когато му се струваше, че няма как другите да разберат за лъжата. Понякога след лъжа той забравяше какво точно е казал и изпадале в неприятни ситуации. Момчето беше разбрало и още нещо – че страхът да не те хванат, като си излъгал, те кара да се чувстваш ужасно. Тино не се харесваше, когато лъже, ставаше му тежко и беше тъжен. Олекваше му, когато мама Вили разбираше за дребните му провинения.

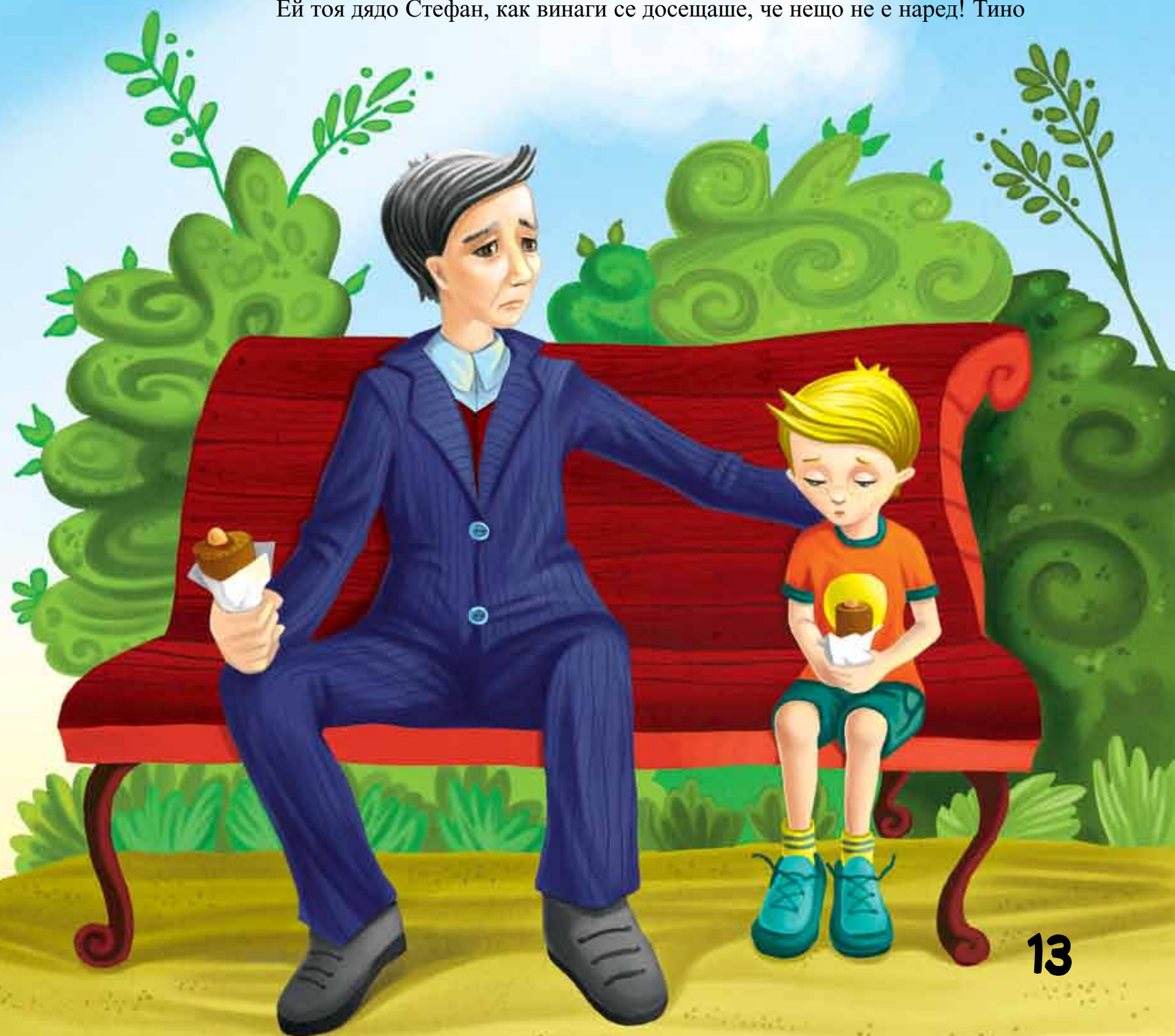
Но ето, толкова му се искаше да не пада по-долу от Сашко и излъга за хармониката. Какво щеше да прави сега? Как щеше да каже на дядо Стефан и на мама?

Опита се да се направи на болен, за да не ходи на детска, но майка му премери температурата и прецени, че му няма нищо. В градината госпожа Минева го попита: „Нали остава уговорката за твоето изпълнение на хармоника, много ще се гордеем с теб?“, и Тино не посмя да каже нищо освен: „Да, госпожо“. И се изчерви.

На връщане от градината дядо и внук си купиха хотдог от един продавач с шарена количка, която димеше с апетитна миризма, и седнаха в една градинка да го хапнат. Разговорът не вървеше никак, Тино отговаряше с по една дума на въпросите. Беше умислен и тъжен. И ядосан.

– Какво става, дядовото? Не се измъчвай, можеш да ми кажеш, все ще измислим нещо.

Ей тоя дядо Стефан, как винаги се досещаше, че нещо не е наред! Тино

тъпчеше хотдога в устата си на едри хапки и заговори гневно с издути от храната бузи:

– Дядо, едно момче в детската излъга госпожите и децата, че може да свири на хармоника. На тържеството ще трябва да изсвири нещо, пък то не може. Какво ще прави този приятел, дядо?! Всички ще разберат, че е излъгал, и ще му се подиграват, особено Сашко, дето свири на цигулка...

Възрастният човек взе хотдога от ръцете на малкия, зави каквото беше останало в хартията и го пхна в един плик:

– Това ли било? М-дааа. Ще трябва да помислим как да помогнем на твоя приятел. Щом няма на кого да каже за проблема си, аз ще ти дам съвет за него. Колко се радвам, че това дете не си ти, Тино. Виж ти колко си умен и добър, ти никога не би постъпил така, нали? Ти си най-сериозният мъж на света и аз се гордея с теб! Понякога си много по-мъдър от мен самия, нищо, че си дете.

Тино гледаше в земята и примигваше на парцали, но не отронваше дума.

– Чуй какво ще ти кажа. Жал ми е за твоя приятел, но ще му помогнем да излезе от тая каша. Лъжата прави човек слаб и страхлив. Всеки лъже, дядовото, и аз съм лъгал. Не е най-страшното лъжата, а това, че тя те сковава от страх кога ще те хванат, губиш с много време да я прикриваш и губиш самоуважение. Не е мъжко, чедо, да се лъже. Пък и е грях. Бог е казал: „Не лъжи!“.

Всяко дете има толкова много умения – да рисува чудни рисунки, да пее, да рецитира стихчета. Едно дете с нищо не е по-лошо от друго дете. Всеки човек е различен и може да прави различни неща, не е нужно да искаш да си точно като някого. Ти си имаш твои хубавини и си силен в едно, Сашко – в друго, твоят приятел – в трето.

– А той може ли да се научи да свири за една седмица на хармоника?

– Това не става тъй бързо, за няколко дни и хоп. Ще трябва да каже на госпожа Минева истината и да решат какво точно да изпълни на тържеството.

– Не знам дали ще може да си признае... – още ядосано отговори Тино.

– Ще може, ще може, чедо. Хайде да си вървим. Толкова съм щастлив с моето внуче! Знаем, че ти никога не би излъгал, защото така губиш достойнство, а печелиш само срам.

– Моля те, не разказвай на мама тази история!

– Добре, момчето ми, това е мъжка работа, пък и ти вече знаеш как да подредиш нещата и какъв съвет да дадеш на момчето. Остава да му кажеш да си признае и да поправи грешката си.

Надвечер дядо Стефан излезе до аптеката, но преди това отскочи до детската градина. Тъкмо я затваряха. Успя да види госпожа Минева на вратата. Разказа ѝ какво се е случило. Предупреди я утре внимателно да изслуша Тино. Още от първата дума дядото беше разбрал, че приятелчето, за което разказва внукът му, е самият Тино. Но не се издаде пред момчето. Защото

беше най-умният дядо на света. И най-добрият.

На вечеря мама Вили сподели, че в съда са имали дело срещу бивш министър. Той изхарчил държавни пари за лична облага, а излъгал, че платил с тях построяване на мост. Прокурорът и свидетелите доказали, че лъже, и сега трябвало да си изтърпи наказанието. Момчето не разбра много историята, но му стана ясно, че когато големите хора лъжат – отиват в съда и съдиите като майка му определят наказанието за лъжците – зависи колко е голяма лъжата, която са казали.

– А ти защо си тъжен и мълчалив? – обърна се мама Вили към момчето си.

– Ти нищо не разбираш! – сопна ѝ се Тино.

– Много чудно как от такава неразбираща майка се е родило такова умно синче – усмихна се тя.

Дядо Стефан изслуша разказа на дъщеря си за министъра. После избърса със салфетка устата си и се обърна към Тино:

– Знаем, че си само на шест години и едва ли в детската градина учите българска история, но искам да ти кажа, дядо, за един славен български владетел – хан Крум. Казват, че той пръв написал на хартия законите, по които трябва да живее народът ни. Само че бил много, много строг. И законите му били строги. Но пък държавата ни по негово време била много силна. Крум изкоренил лозята в царството, за да не пиянстват българските мъже, които вече не можели да произвеждат вино от гроздето. На крадците заповядвал да им отсекаят ръката, с която са посегнали към чуждото имущество, а на лъжците – да изтръгват езиките.

– Татко, това е твърде страшен разказ за малки момченца, които скоро ще си лягат да спят – с усмивка сложи на рамото му ръката си мама Вили, която разтребваше масата, докато слушаха дядото.

– Може да е страшна, но пък е истинска и освен това Тино расте мъж. Не бива да се страхува от нищо, хеле пък от историята, нали тъй, дядовото? – смигна към малкото момче.

След този дълъг и тежък за Тино ден най-сетне дойде любимият му момент – приказката на дядо за лека нощ.

– Един свещеник тъкмо приключил неделната служба с хората в църквата и им казал: „Другата неделя ще ви говоря за лъжата. Затова, че като изречеш лъжа, губиш шансовете си да ти се помогне в твоя проблем. Затова, че лъжата е с къси крака, пък ти връзва и ръцете, и ти не можеш да управляваш живота си както искаш. И няма как Бог да ти помогне. За да ме разберете по-лесно, като се приберете у дома, прочетете 17-а глава от Евангелието на Марко“.

Дошла другата неделя. Преди да почне своята проповед, свещеникът се обърна към хората в църквата: „Моля да вдигне ръка, който е прочел 17-а глава от Евангелието на Марко“.

Почти всички вдигнали ръка. „Ето защо искам да говоря с вас за лъжата – казал свещеникът. – В Евангелието на Марко няма 17-а глава.“

– Спиш ли, чедо?

Тино лежеше със затворени очи и си мислеше. Вече не го беше страх утре да си признае на госпожа Минева и децата, че не може да свири на хармоника. Дядо Стефан изключи оранжевата нощна лампа и тихо затвори вратата на детската стая след себе си.

На другата сутрин госпожа Минева посрещна Тино на вратата на детската градина и чу от него:

– Госпожо, аз не умея да свирия на хармоничка, но ще се науча. Казах го, защото много ми се искаше да мога. Може ли на тържеството да кажа стихче?

Най-сетне настъпи тържественият ден. В залата, препълнена от празнично облечени деца и родители, които носеха цветя и бонбони, концертът течеше с пълна сила. Сашко изсвири кратка пиеса за цигулка. Меги и Катя, облечени като кученце и котенце, показаха уменията си по английски език със сценка. Рисунките на Мирко бяха закачени на табло, а Боги разсмя гостите с истински виц за жабата и другите животни в гората. Когато дойде редът на Тино, той застана в средата на просторния салон, вдигна гордо глава и с ясното си звънливо гласче каза:

– „Аз съм българче“ от Иван Вазов.

*Аз съм българче и силна
майка мене е родила...*

Тино рецитираше великото стихотворение уверено, с леко задъхан от възлението тон. Изрече думите:

*...син съм на земя прекрасна,
син съм на юнашко племе.*

Избухнаха бурни ръкопляскания. Родителите станаха на крака и викаха: „Браво! Браво на момчето!“. Едно съвсем малко момиченце, което още не ходеше на детска градина, изтопурка от публиката към Тино и му подаде лаленце. Това беше сестричката на Сашко.

Мама Вили усмихната му махна от публиката. До нея стоеше дядо Стефан. Момчето се почувства щастливо и спокойно. Спомни си дядовите думи: „Не трябва да лъжеш и да се опитваш да подражаваш на друг човек, защото всички хора са различни, един може едно, друг – друго, но всеки може да прави по нещо много добре.“

Когато вече бяха близо до дома, Тино изостана малко от майка си, хвана се за ръката на дядо си, повдигна я на нивото на очите си и заговори, сякаш на дланта:

– Дядо, знаеш ли? Онова момче, дето ти разказах, че уж можело да свири на хармоника, всъщност бях аз.

– Знам, дядо, знам. И още едно нещо знам – колко много се гордея с теб.

ЗА ЗАВИСТТА И НЕЩАТА ОТ ВИТРИНИТЕ

От известно време, на връщане от детската градина, Тино караше дядо Стефан да минават по заобиколния път към автобусната спирка. На третия ден стана ясно каква е работата. На по-дългия път имаше скъп магазин с прекрасно подредена бляскава витрина. Вече повече от месец очите на Тино спираше едно светлосиньо яке с качулка. Личеше, че е топло и удобно, а отпред на гърдите, точно върху сърцето, имаше избродирано малко зелено изплезено крокодилче. На Тино ужасно много му харесваше това яке. Спираха с дядо Стефан пред стъклото и го гледаха няколко минути, докато си ближеха следобедните сладоледи.

Тино беше добре възпитано малко момче. То знаеше, че с майка му не могат да си позволят да пазаруват от скъпия магазин. Бащата му не живееше с тях повече от година. Той наистина работеше в частната си фирма и помагаше на бившето си семейство когато и с каквото можеше, но също не влизаше в скъпи магазини. Мама Вили понякога водеше сина си в аутлети. Момчето не харесваше миризмата на застояло там. Ужасно се отегчаваше, защото тя, за да открие хубава дрешка, понякога преглеждаше десетки закачалки и кашони.

Тино беше от онези деца, които са научени, че не бива да се хленчи. Че тропането и тръшкането „Купи ми веднага!“ е забранено, защото е грозно и защото мама или тате не разполагат винаги с достатъчно парички. Да гледа витрините и да има желания обаче, никой не можеше да му попречи.

– Тино, искаш ли да влезем да разгледаме, като си изядем сладоледите? – попита веднъж дядо Стефан.

– Нееее, дядо, този магазин е скъп, знам от мама. Няма какво да правим вътре.

– Но ти харесваш това яке, всеки ден спираме да го гледаме от много време насам.

– Дядо, скъпо е това яке, сигурно струва всичките ти парички. Да вървим!

– Ще влезем – категорично отсече дядото. – Ще го измислим. Наистина е много хубаво това детско яке, ама колко да е скъпо? Като го гледам така, то не ще толкова много пари. Ти го облечи да го пробваш, пък ще видим.

Големият и малкият мъж изхвърлиха клечките от сладоледите си в кош-

чето до магазина. Избърсаха си ръцете с мокри кърпички, които дядо Стефан извади от джоба си, и влязоха в бляскавия магазин. Вътре ухаеше приятно, тихо свиреше музика. Усмехната продавачка се приближи и попита какво ще желаят и може ли да им помогне с избора.

След малко вече Тино се видя пред огледалото с якето на гърба си. Стана му много приятно от допира на дрехата в затопленото му тяло. Със синьото яке Тино изглеждаше по-голям. Сложи си ръцете в джобовете и се завъртя на пети. Момчето се повдигаше на пръсти и се плезеше на собственото си отражение. Затова не забеляза кога дядо Стефан извади портфейла си, подаде на продавачката картата си и плати с нея. Тино видя продавачката да се приближава към него с голям хартиен плик и попита:

– С него ли ще останеш, или да го опаковаме?

Тино отначало не разбра какво става. Бързо се ориентира обаче. Хвърли се на врата на дядо Стефан, разцелува го и преди да слезе на земята, отвърна през рамо:

– С него ще остана! Но моля дайте плика на дядо ми.

– Дядо, много, много ти благодаря! Супер яко е това яке! Нали утре с него ще ида на детска градина? – заподскача малкият щастливец по плочките на тротоара. И даже си затананика собствена мелодия, като скандираше ритмично: – Якето е яко, имам си яке, якето е яко...

Радостта на Тино нямаше граници. Майка му и дядо му едва го накараха да съблече новата дрешка преди лягане и да я смени с пижамката. – Само за през нощта – обещаха му те. – И на сутринта пак ще си с него.

На другия ден, естествено, отиде на градина със светлосиньото яке. Децата го разглеждаха с интерес. Всяко искаше да пипне дрешката, а Сашко поиска да я облече за малко. На Тино не му се даваше, но все пак разреши на момчето. Децата се заиграха. В суматохата Сашко съблече новото яке и го захвърли направо на земята. После го стъпка в прахта, докато другите се гонеха. Накрая, когато никой не гледаше, Сашко извади от джоба си флумастер и драсна няколко черти върху плата. Точно отпред.

– О, какво е станало с якето ми... – проплака Тино, когато децата се върнаха при пейката. – Защо, Сашко, защо?! – хлипаше и не можеше да се успокои момчето.

В този миг през портата на двора на градината влезе дядо Стефан, прегърна внука си и му избърса сълзите с длан:

– Не плачи, чедо, хайде да си вървим. – Дядо Стефан прибра изглеждащото като парцал доскоро ново яке в сака, който носеше. Хвана за ръка Тино и без изобщо да поглежда към Сашко, който стоеше наблизо и се усмихваше подигравателно, напусна детската площадка.

– Дядо, защо Сашко направи така?

– Сашко не е лошо дете, да знаеш. Просто така са го възпитали неговите родители. Това чувство, чедо, което накара Сашко да ти надраска и смачка якето, се нарича завист. В нашето село казват, че който завижда, не вижда. Завистта го заслепява и човекът не вижда точно и ясно света, хората и нещата около себе си, а като в криво огледало. Защото такива хора са алчни и не мислят за нищо друго, освен как да имат нови и нови неща, и все повече от другите. И все по-нови, и все по-скъпи.

– Дядо, ти даде всичките си парички за това яке, а то вече за нищо не става – продължаваше да нарежда сълзливо Тино. – Сега какво ще кажем на мама? Тя ужасно ще ни се разсърди...

– Чедо, спри се! Нали ние сме купили якето, нали то не ни е купило нас? Било му е писано да се скъса. Няма да му трепериш на едно яке. Това е просто вещ. Да, скъпа е и хубава, но не носи душа. Тя не те прави по-специален от другите или по-богат. Друг път ще внимаваш повече и ще се грижиш за своето. Завистта на Сашко е лошо нещо, но и да обичаш вещите без сърца като хора, също не е хубаво.

– Дядо, не трябва ли да се скараме на Сашко, или да кажем на майка му и баща му какво ми е направил?

– Нищо няма да постигнем с каране, чедо. Те са други хора, няма да ни разберат, даже може да похвалят детето за лошотията му. Най-голямото наказание за Сашко ще е да не му обръщаш внимание. Все едно го няма. Не съществува в твоя свят. Нищо няма да му казваш. Но и няма да играеш с него. Ще го заобикаляш, ако се изпречи на пътя ти. Най боли, Тино, ако някой те съжالياва, а Сашко е за жалене. Той си няма дядо да му разказва приказки и да му казва кое е добро. Няма кой да го посъветва, че човек не трябва да руши, а да създава.

Вечерта беше тъжна. Въпреки че майката на Тино беше купила любимата му пица с гъбки, шунка и малки домати чери.

– Можеш да имаш много вещи и пак да си нещастен – каза майката и погали Тино по острата косица. – Ти си богат и щастлив с това, което е вътре в главата ти като знания и умения и с каквото е пълно сърцето, а не с крокодилчето върху него. Помниш ли, че от месец ме врънкаш за айпад, защото Сашко имал такъв? – попита майката.

– Да, много искам същия, ама да е качена на него любимата ми игра „Енгри бърдс“ – уточни Тино.

– Каква е тая дума айпад, дядовото? – усмихна се дядо Стефан. – Ще ми обясниш ли? Ами „Енгри...“ какво беше, туй пък що е?

– Айпад, дядо, е една електронна джаджа, на нея има картинки и игри, може и книжки, ама е супер скъпа и май лесно се чупи. А „Енгри бърдс“ на английски значи „Ядосани пилета“ и ми е любимата игра.

– Имаш я вече „Енгри бърдс“ за компютър, защото ти е още една – продължи майката на Тино, – само за да я носиш в детската градина като Сашко ли, и да се хвалиш на децата? Ще вземем айпад само ако наистина ти трябва. Не е ли по-добре да купим нещо, което наистина ти е необходимо, а и ще ти върши работа, ще ти е полезно и ще те направи истински щастлив? Сашко щастлив ли е, като има всичко, което пожелае? Не мисля, той не би постъпил така с теб, ако беше щастлив и доволен. Човек колкото повече има, толкова повече иска. Но с вещи не купува приятели, нито добро отношение, нито достойнство.

– Какво е достойнство, мамо?

– Достойнство е да си честен и горд с постъпките си, сине. Да държиш

на висота духа си, да не позволяваш да те принизяват, защото имаш по-малко вещи от другите. Да стоиш винаги с изправена глава, каквото и да ти се случи.

Вече в леглото Тино гушна стария плюшен Мечо. Любимия Мечо беше го забравил, откакто дядо Стефан беше тук, а така го обичаше и заспиваше вече от години с него. Мечо, макар старичък и евтин, му носеше спокойствие. Дядо Стефан започна приказката:

– Живеели в едно село двама мъже. Единият имал лодка, бил рибар и така си изкарвал прехраната. Другият имал магаре и пренасял на хората багаж с него, като го впрягал в каруцата. Завидял рибарят на съседа си, че има магаре, и забравил за занаята си. Вече не му доставяло радост да излиза с лодката, да лови риба и да продава. Само мислел: „Оф, защо нямам достатъчно пари да си купя магаре?“ Добичето на съседа било грозно и краставо, обаче който завижда, не вижда и на рибаря магарето му се виждало хубаво. За нищо друго не мислел, само как да се сдобие и той с такова.

Един ден хванал златна рибка и тя му продумала с човешки глас: „Ще ти изпълня едно желание – само ме пусни обратно в реката. Какво е твоето желание, което ще те направи щастлив?“ Рибарят не мислил дълго и пожелал да умре магарето на съседа, който тъкмо минавал наблизо с каруцата. Тозчас добичето изревало веднъж-дваж и се строполило мъртво на земята.

Рибарят тайничко се засмял на нещастieto на съседа и си помислил: „Аз наистина нямам магаре, но вече и той няма“.

През нощта обаче го загложила мисълта, че е сглупил. Заслепен от завистта си, вместо да поиска и за себе си магаре и да се сбъдне мечтата му, той пожелал смъртта на съседското добиче. Станал и веднага хукнал да търси златната рибка по реката. „Ей, рибке, сгрехих, върни магарето на съседа и на мен дай едно!“ – викал той в тъмното и обикалял брега. Но никаква рибка не дошла, само жабите присмехулно крякали в хор.

Когато свърши приказката, дядо Стефан се върна в кухнята. Мама Вили тъкмо гладеше вече изчистеното от петната злополучно яке.

Без да знае, че е загубил вече едно приятелство заради лошата си постъпка, в другия край на града, в своето креватче заспиваше Сашко. Без приказка. На пуснат телевизор. Самотен пленник на злината. Щяха да минат няколко седмици, без Тино да го погледне въобще и без да му каже нито дума, докато Сашко разбереше грешката си. Но щеше да дойде денят, в който завистливото дете щеше да се приближи към Тино, да му подаде едно малко зелено пластмасово пиле като героите на „Енгри бърдс“ и да му каже: „Извинявай за якето, вземи това от мен. Може ли пак да си играем заедно?“.

ЗЛАТНО СИНДЖИРЧЕ С РУБИНЕНО КРЪСТЧЕ

Беше слънчев топъл следобед, ухаещ на липи и пуканки. Дядо Стефан седеше на една червена пейка в парка и се наслаждаваше на лятната зеленина и шумните малчугани, които бяха окупирали всички площадки наоколо. Тино тичаше с малка банда връстници наоколо като рояк пчели, който ту се приближаваше с усиливащо се жужене към пейката на дядо Стефан, ту отшумяваше към люлките и пързалките. Възрастният човек прибра вестника в джоба си и повика внука си, за да си тръгват към дома. Тино не се пазари много. Вървяха пеша до малката къща, в която живееше. Вече приближаваха, когато дядо Стефан забеляза, че дясната ръка на Тино е като залепена в джоба на късите му панталонки – изобщо не я беше вадил.

– Какво криеш в джоба, синко? Късметче ли си намери?

– А не, нищо – изгупа длан в длан малкото момче, но не погледна дядо си в очите.

След вечеря мама Вили подаде на Тино нещо, завито в салфетка, и му каза:

– Това е костилката на авокадото, което сложих в салатата. Хайде да го посадиш в една саксия и да се грижиш за растението, което ще поникне. Ще го ториш, ще го поливаш и след време то ще се превърне в красива палма. Ще ти е приятно, че ти си я отгледал сам. И ще бъдеш отговорен за нея.

Тя беше приготвила една красива керамична саксия, разрисувана в синьо, бяло и червено. Двамата с дядо Стефан излязоха в малката градинка пред къщата, където имаше посадени десетина корена домати и две-три цветни лехи. Напълниха красивата саксия до половината с пръст. Тино зарови в нея костилката от авокадо и досипа с лопатката пръст почти до ръба на съда. После изравни с длан, леко натисна. Поля с лейка, избърса с парцалче саксията. Внесе я в кухнята и я сложи на перваза на прозореца.

Когато стана време за приказката за лека нощ, дядо Стефан забеляза, че ръката на Тино е под възглавницата. Преди да започне разказа си, възрастният човек се прокашля и каза:

– Тино, моля те покажи ми какво криеш под възглавницата. Не е ли това нещо, което беше в джоба на панталона ти следобед?

Тино измъкна стиснатото си юмруче и го разтвори, без да каже нищо. На дланта му лежеше златна верижка с рубинено кръстче на нея. Леко про-

блясваха и верижката, и кръстчето под слабата светлина на оранжевата нощна лампа.

– Какво е това, моето момче?

– Ми, не знам, дядо, намерих го на площадката днес, докато играехме. Нали е много хубаво? Като от приказно съкровище е.

– Това е много, много скъпо украшение – уточни дядо Стефан, след като го разгледа. – Освен това е доста старо, сигурно е скъп наследствен спомен на някого. Някой много е работил, за да спечели пари и да го купи навремето. Прибрал си го, за да не се загуби, нали, момчето ми? Аз знам, че ти никога не би откраднал нищо чуждо.

Тино само сведе поглед. Нищо не казваше.

– Сега трябва да измислим начин как да го върнем на притежателя му – продължи дядо Стефан. – В никакъв случай не трябва да го задържаме у нас. Един път, защото е чужда вещ и някой сигурно точно в този момент много е тъжен, че го е загубил. И втори път – защото е кръст, най-силният Божи символ. Нали знаеш, че Христос е бил разпънат на кръст, който сам мъкнал до Голгота – мястото, където се е случило това. С такъв предмет шега не бива.

– Дядо, виж как кръстчето пречупва светлината и се получават малки дъгички – с блеснали очи Тино леко движеше рубиненото кръстче, което хвърляше розови искри наоколо. – Много го искам, дядо. Точно това кръстче искам!

– Кражбата, миличко, е сред най-тежките човешки грехове. Нека ти кажа за нея. Ако открадне някой – винаги ще го хванат – рано или късно. И той ще ходи с наведена глава цял живот. Колкото и малко да е нещото, дето е откраднало, срамът и излагането ще са много големи. Съвестта ще го гризе, страхът да не го хванат ще го изяжда отвътре, а когато го разкрият – ще му излезе име на крадец за цял живот, хората ще го отбягват. Ще казват: „Остави го този! Той е крадец...“

Затова най-важното в този живот е да се научи човек на труд и да се труди непрестанно. Всеки ден като работи с всички сили – ще печели, ще събира, ще заделя настрана и когато нещо му дотрябва – винаги ще има с какво да си го купи и да го има.

А крадецът веднъж ще открадне. Когато го хванат и принудят да върне откраднатото на притежателя му, крадецът хем пак няма да има нищо, хем вече ще е с клеймо на челото, че е извършил грях и престъпление.

И още нещо, миличък – трудът на другите трябва да се цени тъй високо, както цениш и своя. Я стани, дядо, стани тихичко да не събудим майка ти, ще излезем за малко на двора.

Тино си облече върху пижамката с розовите слончета любимото яке и тихичко на пръсти се промъкнаха с дядо Стефан в малкото дворче на къщата. Клекнаха до едното редче с още крехките домати. Дядо Стефан освети с фенерчето си няколко стръка и зараказва:

– Виждаш ли, Тино, как майка ти ги е завързала с връвчица за колчетата?

– Защо, дядо?

– За да са защитени растенията. Да не ги удари дъжд или градушка. Тя ги полива и тори редовно, за да пораснат и да дадат плод. Както ти ще ториш и поливаш своята костилка от авокадо и тя ще стане прекрасна палма. Но погледни около разсада, че тук-таме има едни големи избуяли треви, по-големи от самите домати.

– Какво е това, дядо?

– Това са плевели, Тино. Тях никой не ги е садил. Вятърът е довял семе-

ната им и те са пуснали коренчета около домати. Ако не се оплевят – ще изсмучат полезните сокове и водата на доброто растение и то ще изсъхне. А плевелите ще станат големи и силни. Могат да завземат цялата градинка, ако не се плевят редовно.

– Да, дядо, аз много пъти съм помагал на мама да плеви вредните растения в малката ни градинка. Някои са с ужасно дълбоки корени, аз сам не можах да ги изтръгна даже с две ръце.

– Точно това исках да ти кажа, дядовото. Плевелите са като лошите качества у човека. Ако не ги изтръгваш редовно, те ще избухват и ще задушат добрите качества. И човекът ще тръгне по грешен път.

– Как да се изтръгват лошите качества, дядо?

– Има много начини и трябва търпение. Първото и най-важно е, когато човек направи грешка, веднага да си я признава и да се опитва да я поправи. Помниш ли как се оправиха нещата, когато си призна на госпожата, че не можеш да свириш на хармоника? Второто важно нещо е да си работлив. А ти си такъв, Тино. Моето момче е много трудолюбиво. Ти носиш на мама чантите с покупките, хвърляш боклука, прибираш масата, сам казваш, че и в градината помагаш. Трудолюбивият човек винаги ще има с какво да нахрани семейството си и да си купи необходимото. Никога няма да помисли да открадне, защото който се труди – има парички за различни неща, които му трябва. Той не се стреми към чуждото. Знаеш ли, Тино, в нашето село казват: „Една чужда тухла да вземеш – точно една няма да ти достигне, когато си строиш къща“.

– Какво значи това, дядо?

– Значи, че не остава ненаказано зло. Колкото повече добри качества отгледаш в душата си, толкова по-лесно ще се справиш с отрицателните. Ако всеки ден работиш упорито, няма как да пораснат плевелите, ще останат ниски. Хайде, дядо, да влизаме вътре. Замириса ли ти вече на възглавница? То е, защото си уморен. Денят ти не е минал напразно. Ти си посадил онази костилка, помогнал си ми да си почистя обувките, сгънал си изпраните от мама дрешки и си ги прибрал в гардероба, помогнал си да отсервираме чиниите след вечеря. И сега ще спиш спокойно и сладко. Щастливият човек не върши лошотии.

– Дядо, ами какво ще правим с кръстчето?

– Утрото е по-мъдро от вечерта. Сутринта ще отидем на детската площадка, където игра днес, и ще видим какво става.

– А приказката ми?

– Много късно стана, но добре, ще ти разкажа.

Синът на Хитър Петър му предложил да откраднат телето на съседа и да го изядат. Бащата се възмутил и почнал да го разубеждава: „Как така ще крадем бе, синко! Нали ще ни видят? Все ще ни хванат я като го крадем, я като го колим, я като го ядем. Пък и това е грях“.

Видял, че няма да разубеди сина си човекът, отишъл при съседа си тайно, разказал му какво го чака и му платил за телето. Момчето откраднало добичето, заколило го и го пхнало в пещта да се пече. Като станало готово – седнали на трапезата. Хитър Петър спокойно си хапвал, облизвал се и

му било весело и вкусно. Синът обаче бил гузен. Тъкмо преглътне и стане да гледа дали някой през оградата не го следи. Нищо не могъл да хапне. Останал гладен. Както си бил и преди да открадне телето. Хитър Петър се обърнал към момчето: „Знаеш ли защо на мен ми е спокойно и си хапнах добре, пък ти умираш от притеснение? Аз платих телето на съседа, преди да го откраднеш. Затова не ми присядаше храната. А ти понеже се опита да ядеш крадено – затова ти присядаше, затова се задави толкова пъти и все се оглеждаше да не те хванат. Запомни, че хлябът и солта са по-сладки от краденото теле“.

Засрамил се синът и никога вече не помислил да краде.

На другата сутрин, след като Тино закуси и поля посадената предишния ден костилка от авокадо, побързаха с дядо Стефан към детската площадка в парка. Беше рано. Нямаше почти никого, но една млада жена приклякваше и надничаше под пейките и пързалките.

– Ето го нашия човек – усмихна се дядо Стефан.

– Добър ден, госпожо. Търсите ли нещо? Може ли да ви помогнем?

– Бях с моето бебе вчера тук. Но съм си изгубила едно златно синджирче с рубинено кръстче. Надявам се да е паднало тук някъде. Дано да го намеря, защото то ми е спомен от моята баба, която много обичах.

– Това ли е? – попита дядо Стефан и извади украшението от джоба си.

– О, да, благодаря ви много! Къде го намерихте?

– То внучето ми още снощи го намери тук на площадката и ми го даде да го пазя. Но аз го прибрах и забравих за него. Трябваше още снощи да мина по пейките и да попитам кой го е загубил. Моя е вината, извинете.

Жената си тръгна щастлива и благодарна. Дядо Стефан хвана за ръка внука си и му каза:

– Тино, когато ти беше бебе и те кръщавахме в църквата, аз ти подарих едно златно кръстче. Майка ти го прибра и го пази в една кутийка. Когато станеш по-голям и вече ще можеш да се грижиш сам за вещите си, и да пазиш скъпите неща, ще ти го даде да го носиш. С нищо не е по-лошо от кръстчето на жената. Много по-красиво е дори.

– Благодаря ти, дядо! Ти си най-добрият дядо на света! – стисна ръката на възрастния човек малкото момче и се забързаха към детската градина.

– А ти си най-доброто дете на света. Най-умното и най-честното.

МИНУТА ГНЯВ ОТНЕМА 60 СЕКУНДИ ЩАСТИЕ

Утринта беше бляскава и ароматна, макар и облачна. Обвита в шумолящата прегръдка на буйно раззеленените дървета. Птичките трескаво граяха гнездата си и празнично озвучаваха с песните си градския пейзаж.

Беше неработен ден. Всички си бяха у дома. Мама Вили правеше палачинки в кухнята и апетитните миризми се стелеха на талази из цялата къща.

Дядо Стефан и Тино разговаряха на вратата на банята:

– Отпи ли девет пъти вода от шепичката си, както съм ти казвал неведнъж, Тино?

– Забравих, дядо.

– А снощи изми ли си крачетата от колената надолу с топла вода, преди да легнеш?

– Оф, дядо, пак ли този Дънов? Писна ми вече, омръзна ми все да ми го повтаряш! – каза Тино и разтърка дясното си око със стиснато юмруче. Сърбеше го и усещаше леко дразнение.

– Нищо, че си забравил, чедо. И аз понякога забравям, ама ти ще ми напомняш, нали? Затова ти ги разправам тези работи – да ме подсещаш – усмихна се дядо Стефан и погали съненото си внуче по русата главица. – Учителят Петър Дънов е бил мъдър и добър, помогнал е на много хора да са здрави и да живеят в мир със себе си. Освен това неговите рецепти за здраве не са трудни за спазване. Но пък трябва постоянство, а това носи дисциплинираност.

– И защо да пия вода, дядо?

– Дънов вярва, че водата притежава мощна сила. Тя може да пробие камък, да съживи растение и да изгаси опасен пламък. За човешкото тяло е лекарство. Преминува през него и го прочиства, като изкарва мръсотииите. Водата е живот. Тя отмива и „грозните“ мисли в нас – гняв, лошотия, яд.

– Дядо, хрумна ми нещо. Разказваш за този Дънов като приказка – много ми е интересно. Има ли ги тези неща на книжка?

– Разбира се, Тино. Искаш да ти я купя ли?

– Днес ще ходя на детски рожден ден, мама ще ме води. Не сме купили още подарък. Хайде да подарим на Мирко приказките на тоя човек.

– Хубаво, чедо, след закуска ще ида до книжарницата.

Тримата си облизаха пръстите след палачинките с ягодово сладко, което

дядо Стефан сам бе сварил с набрани в Балкана горски плодове. Той излезе за подаръка на Мирко.

Тино отиде в хола да гледа детско филмче по телевизията. Дясното око още го сърбеше и той често го търкаше. След около час започна и да сълзи. Мама Вили, която бършеше прахта по секцията, забеляза това и се приближи:

– Какво ти е на окото? Дай да видя.

В основата на долния клепач излизаше ечемик. Червена пъпка, която дразнеше окото и щипеше.

– Тино, за съжаление ще трябва да си останеш у дома. Ечемикът не е много сериозно заболяване, но знам, че е заразно. Майките на другите деца не биха искали да си в контакт с тях, защото, без да искаш, би могъл да „прехвърлиш“ инфекцията на някое другарче.

– Няма пък! Ще ида, ще ме заведеш! Откога го чакам този рожден ден, такава игра ще падне – ядоса се Тино.

Той се разплака с глас, тръшна се на дивана, хвърли на пода сивото плюшено слонче и тропна с крак.

– Ти си лоша, лоша си и гадна!

– Не можеш да отидеш – категорична бе мама Вили. – Ще заразиш другите. Успокой се.

Но момчето не се успокои. Плачейки, отиде в кухнята, взе от перваза саксията с авокадото, което беше засадил преди време, и я хвърли с всичка сила на земята.

Трясъкът от удара на саксията в пода стресна и двамата. В миг те замряха по местата си. Мама Вили – зашеметена от неочаквано бурната реакция на сина си, и Тино – объркан и смутен от собствената си ярост, която бе приела неочаквани за него самия размери и бе причинила ужасни последствия.

– Тино, това е прекалено. Ти няма да отидеш на рожден ден не защото това е моя строга прищявка, а защото имаш заразен ечемик на окото и просто не е редно. А за това, че унищожи невинното растение, за което трябваше да се грижиш, ще има наказание. Една седмица без компютър!

Тино се разхлипа още по-силно. Тръшна вратата на стаята си и се заключи. От трясъка на земята падна табелката СТАЯ ЗА МОМЧЕТА, която беше залепил на вратата си. Просна се на леглото, зарови лице във възглавничката и продължи да плаче и да вика: „Не е честно! Не е честно! Лоша си!“.

– Прибрах се! – дядото чу само края на врявата. После видя счупената саксия и намусената си дъщеря. Помоли я да остане в кухнята и да разтовари покупките.

– Вили, не мети в кухнята. Изчакай – помоли я той.

Наля вода в стъклената чаша на розички и почука на вратата.

– Тино, отвори ми!

– Няма, махай се! Остави ме на мира!

Все пак след малко отключи. Сега само подсмърчаше. Възрастният човек го гушна, подсуши сълзите му с книжна салфетка, подаде му да изпие водата и каза:

– Ако искаш да мине по-бързо този пусти ечемик – не търкай с ръка, само попивай със салфетка. После ще сварим отвара за очи по рецептата на учителя Дънов. Да видиш как бързо ще ти мине. Сега стисни леко меката част на ушето си, а после запуши дясната ноздра на нослето и дишай малко само през лявата.

– Дядо, няма да ходя на рожден ден заради окото. Ядосах се и счупих саксията с авокадото, което тъкмо беше покарало. Сега съм без растение, без забавление, наказан без компютър и с болно око – тъжно нареждаше отчаяният Тино, докато смъркаше през лявата си ноздра.

– Как си успял да свършиш толкова работи само за два часа откакто излязох – усмихна се дядо Стефан. – Чуй ме добре, сега ще си поговорим за гнева. Ти го усети, нали? Само че преди да ми отговориш, поemi дълбоко дъх с корема си, нали съм те учил, задръж го малко и изпусни бавно.

– Почти не можех да дишам, дядо, исках да крещя и да ритам, и да удрям възглавницата. Това ли е гняв?

– Да, чедо. Гневът е като силен вятър, който изгася разума на човек и го кара да прави неща, за които после ще съжалява.

Това, че си хванал ечемик на окото, не зависи от теб, нито от никого. Така се е случило и трябва да го приемеш. Безсмислено е да се бунтуваш срещу нещо, което не зависи от теб. Гневът идва понякога и от друг човек, който може да те ядоса – нарочно или без да иска. Или когато не се случва това, което много искаш.

Всеки човек се гневи. По различни поводи. Въпросът е да се научи да владее гнева си, за да не плаща после скъпо и прескъпо за последиците. Ако човек се гневи една минута, губи 60 секунди щастие и благоденствие. А ти колко минути се вихреше из къщи и се тръшкаше?

– Не знам, дядо, дълго време...

– Какво спечели?

– Нищо. Рев и наказание.

– А загуби мира у дома, доброто си настроение, загуби любимото си растение, което отгледа с толкова грижа и любов.

– А как да съм по-силен от гнева, дядо?

– Трудно е, чедо, но не е невъзможно. Светът е пълен с възрастни, които не могат да контролират гнева си и го пръскат непрекъснато около себе си. Така стават войните. И много други престъпления. Затворите и гробищата преливат от гневни и ядосани хора. Трябват много упражнения, за да се освободиш от гнева. Ще ти разкажа, но първо нека да оправим белята, дето е станала в кухнята, докато не си знаел какво вършиш, заслепен от ненужна ярост. Ще трябва да се извиниш и на мама Вили.

– Няма пък. Няма да се извинявам на никого.

Двамата отидоха в кухнята.

– О, ти излезе от стаята си! Чудесно. Ела да те целуна, нищо, че не си се извинил – опита се да разведри обстановката мама Вили.

Дядо Стефан изсипа пръстта от счупената саксия върху вестник. Разлистилата се костилка от авокадо не беше пострадала много, тъй като растението беше още нисичко. Прехвърли почвата в друга саксия. Подаде на Тино костилката и му каза внимателно да я зарови пак наполовина. Изхвърли счупените парчета. Изми и подсуши основната част, която беше останала нащърбена, но с дъно. Тино през това време измете от пода боклуците и изми с парцала петното.

– Донеси хартия, ножица и тиксо – каза дядото на внука си. – Сега ще напишем на един лист УРОК и ще го залепим върху празната счупена саксия. В нея всяка вечер ще пускаме бележка с изпитаното от теб през деня неприятно и негативно чувство – гняв, яд, злоба, завист, страх. В края на седмицата ще четем бележките и ще мислим заедно как да чистим тези „плевели“ от сърцето и ума ти, за да не ти пречат да растеш весел и смел.

Изхрускай сега тази ябълка.

– Обеща да ми разкажеш как да съм по-силен от гнева, хайде де! – нетърпеливо избърбори Тино, докато ръфаше лакомо плода.

– Всичко, което сторихме досега, е полезно за овладяването на гнева. И знаеш ли, нали питаше за учителя Дънов? Ами всичко направено е по неговите съвети.

– Как така?

– Дънов казва при гняв да дишаш, както ти казах, първо дълбоко със задържане на дъха. После само през лявата ноздра, така прочистваш лошите мисли и чувства. Да пиеш вода, да изядеш ябълка. Да осъзнаеш гнева си. Да покриеш негативното чувство с добро. И да се захванеш с някаква работа. Ти почисти след белята, посади отново растението – трудът ти помогна да преодолееш гнева и да го загърбиш.

– Какво значи да покрия негативното чувство с добро, дядо?

– Това ти предстои. Дължиш извинение на мама Вили за обидите. Ти не мислиш наистина това, което каза, нали?

– Не, но няма да се извинявам.

– Твоя воля. Но когато човек осъзнае грешката си, сам поисква да се извини. Защото знае, че така пак ще се почувства спокоен.

– Ще видим – все още троснато отвърна момчето.

– И виж. Сега седим и си говорим, като че нищо не е било. Ти пак няма да ходиш на рожден ден, но вече си го приел и мислиш как да прекараш времето вкъщи приятно, макар че не е станало, както ти си искал. Гневът си е отишъл, откъдето е дошъл, заровен като костилката на авокадото, а ти отново си моето златно, смело момче. А сега да се заемем с отчето ти – каза възрастният човек и включи котлона.

Той свари отвара от лайка, изчака я да изстине, прецеди я добре. Напои чиста марля с отварата и я сложи върху окото на Тино.

– Боли ли?

– Изобщо не, даже ми е приятно.

– Добре, полежи така малко да подеждва билката. Аз ще ти разкажа една приказка.

Един човек имал нужда от съвет. Затова се качил високо в планината,

където живеел мъдрецът на селото. Стигнал до върха, влязъл в пещерата на мъдреца и му казал:

– Мъдрецо, помогни ми. Много често се гневя и искам да се освободя от гнева си. Какво да направя?

– Много просто – отговорил мъдрецът. – Покажи ми гнева си.

– Но сега, точно в този момент, аз не съм гневен. Как да ти го покажа?

– Добре. Следващия път, когато се разгневеш, донеси ми да видя гнева ти и ще ти помогна някак да се справиш с него.

Селянинът бил доста учуден и не разбирал какво говори мъдрецът:

– Ама нали, докато изкача планината, гневът ще изчезне! И как точно ще стане това с показването?

– Виждаш ли как сам си отговори на въпроса. Ако гневът не е в теб през цялото време, това означава, че той просто не е част от теб. Можеш да изберееш да не изпитваш повече гняв. Ти си господар на своите чувства.

– Дядо, ти купи ли книжка с приказките на учителя Дънов?

– Да, Тино, ето я. Сега тя ще остане за теб, защото не можа да отидеш на рождения ден на приятелчето си. Ще я прочетем и ще я качим най-горе в библиотеката. Тя ще е символът и споменът за гнева, който трябва да бъде укротен, за да не върши бели на човека.

– Аз откъде да знам кога какво да правя, дядо?

– Ти си умно и разумно дете, Тино. Аз съм правил много грешки като всички хора. Разказвам ти за тях, за да не ги правиш и ти същите, за да се научиш. Най-важното е да почне да мисли мозъкчето ти, да преценява кое е добро и кое лошо. Защо ти е криво, дядовото? Я виж на какво хубаво място живеем, какъв хубав ден е навън! Усмихни му се и той ще ти се усмихне.

– Какво му е хубавото? Даже дъжд заваля.

– Чудесно! Обувай гумените ботуши, обличай дъждобрана и излизаме. Ще минем през всички локви, които се изпречат на пътя ни.

– Ама, дядо, кой излиза в дъжд?

– Учителят Дънов казва, че дъждът е много полезен през лятото. Отмива всичката лошотия от душата на човека.

След час се върнаха у дома – изморени, мокри, но щастливи. Тино се хвърли на врата на мама Вили:

– Добре, мамо, ето ти едно „Извинявай!“ – и ѝ подаде влажно глухарче. После взе тиксото и отново залепи бележката СТАЯ ЗА МОМЧЕТА на вратата си.

През следващите дни счупената цветна саксия с надпис УРОК бързо се пълнеше с шарени листчета – страх, гняв, завист, злоба, яд, невъзпитаност, непослушание, горделивост, мързел, лошотия, отмъстителност. Тино тепърва се запознаваше със значението на някои от тези думи. Той не знаеше, че негативните чувства са толкова много. Но пък се учеше да противопоставя

на всяка недобра емоция същото по сила чувство, но от онези в другата кошница – светлите и слънчевите. След няколко седмици шарените листчета в счупената саксия силно намаляха.

„Щастлив човек не прави лошотии“ – каза загадъчно дядо Стефан в една лятна вечер, когато бръкна в счупената саксия и извади само едно розово листче. На него с разкривен детски почерк и без препинателни знаци беше написано: „мамо дядо обичам ви Тино“.

НИКОГА НЕ СЕ ОТКАЗВАЙ!

Съботен ден. Свободен от ангажименти вкъщи и в градинката. Свободен от димната завеса на големия град, от претъпканите автобуси и да, свободен от детска градина. Тино ходеше там с радост всеки ден, но обичаше и почивните дни, когато можеше да се наслади на общуването с дядо си изцяло.

Тино и дядо Стефан вървяха по лъкатушеща пътека в планината Витоша, близо до София. В дърветата пееха птички, лекият ветреца караше клоните да шумолят с оня приятен шепот, който може да бъде чуто само сред природата. Слънцето палаво се прокрадваше през листата на дърветата и правеше пътеката като покрита с шарен килим от светлина. Имаше и малко бели облаци. Когато те закриваха слънцето, в гората леко притъмняваше за няколко минути и ставаше още по-интересно и загадъчно.

Известно време двамата вървяха мълчаливо, но не пропускаха да поздравят с усмивка и „Добър ден!“ всеки минаващ край тях по пътеката. Така правят планинарите, поздравяват винаги, нищо, че не познават човека срещу тях. Планината сприятелява хората. Спираха от време на време да пият вода или да разгледат някой крайпътен мравуняк.

След известно време пътеката взе да става стръмна. Спираха по-начесото, а вече и почти не срещаха други туристи. Сянката стана по-дълбока, тъй като дърветата високо в планината са вековни и клоните им пропускат потрудно слънчевата светлина. На Тино краката му отмаляха и той се опита да захленчи, че вече е изморен и иска да се връщат.

– Хубава работа! – поспря се дядо Стефан и извади бутилката с вода от раницата, отпи една глътка, избърса с длан гърлото и я подаде на внука си. – Помни какво сме си казали и накъде сме тръгнали. Нали решихме да идем до старата хижа? Ако се разкиснем, ще загубим целта си. Мъжете преследват целите си неотклонно. Срещат много трудности, но не се отказват. А ние сме мъже, нали така? Един наклон и малко дъждец ли ще ни уплашат да вървим напред? – дядо Стефан погледна нагоре към небето и видя, че вятърът е събрал няколко тъмносиви облака накуп и ги блъска един в друг. Присветна. – Винаги трябва да имаш цел, моето момче. Представяш си я като баскетболен кош. И непрекъснато го целиш с хартиени топки. Опитваш се да вкарваш колкото се може по-често, защото иначе топките ще се пръснат под коша. Сега сме тръгнали към старата хижа. Всяко мрънкаване, спиране или кривва-

не встрани от пътя само ни отдалечава от целта. Затова, Тино, вдигни глава, сложи си качулката и да продължаваме напред.

– Дядо, нали обаче можем да минем и по друга, по-лесна пътечка, ето тук има отбивка например и ми се вижда по-равен този път. Ние пак ще вървим към целта си, но нека опитаме по-лесния път.

– Да, можем да опитаме по не толкова стръмния път. Той невинаги е най-краткият, понякога е твърде заобиколен, но пък щом мислиш, че ще ни е по-лесно, нека тръгнем по него. Наистина е важно да стигнем до старата хижа. Пътища много.

– Еха, тук вече нямам проблем – зарадва се момчето. – Не е така трудно. Клоните пречат на дъждеца да ни намокри, освен това е много тихо и красиво.

– Тази пътечка я няма на картата – леко озадачен, поясни дядо Стефан. Току-що беше направил справка с туристическата карта, която винаги носеше в раницата, заедно с бутилка вода и няколко сандвича.

Вървяха още известно време, като се оглеждаха непрекъснато. Пътеката съвсем изчезна и те се движеха из трънаците, без да има брод, нито някакво обозначение за ориентиране с боя върху кората на дърветата. Тино изостана малко на един неравен склон. Дядо Стефан беше на десетина метра пред него. Обърна се и направи крачка назад...

Тино не видя какво точно стана, защото беше клекнал да си завърже връзката на обувката. Когато вдигна поглед, дядо Стефан го нямаше.

– Дядо! Дядо! Къде си? Защо се криеш? – доста уплашено извика Тино. Чу се приглушено пъшкане и слаб глас:

– Тук съм, дядо, паднах в една яма, тюх, да му се не знае! Върви напред бавно, много бавно, внимавай!

Тино чу последните думи по-ясно, защото беше приближил неочакваната дупка. Застана на ръба и погледна надолу.

Беше дълбока, неравна, немного широка дупка. Явно, че се беше образувала от свличане на земни пластове. Дядо Стефан седеше на земята и си изтупваше коленете. Погледна нагоре:

– Тино, не приближавай много ръба на ямата, защото пръстта е влажна и се свлича, може и ти да паднеш. Малко ме боли глезенът, но се надявам, че не е счупен, а само изкълчен. Успокой се, детето ми. Сега ще измислим какво да правим.

Дядо Стефан започна да търси из джобовете си джиесема, но не го намираше:

– Не си намирам джиесема. Поогледай наоколо – сигурно е изпаднал, като съм се подхлъзнал.

– Сега, дядо.

Тино поогледа наоколо и го намери много бързо. Все още имаше обхват, батерията беше наполовина заредена. Беше от по-старите апарати, нямаше интернет.

– Дядо, ще набера 112 – каза високо Тино. – Нямаме въже, пък и да имахме, аз съм малък и няма да мога да те измъкна от дупката. Ще повикам помощ.

Без да чака отговора на дядо си, Тино набра 112.

– Ало, в планината съм с дядо. Той падна в една дълбока дупка, трябва да му помогнете.

– Момченце, ако дядо ти е наоколо, нека се обади да чуем гласа му. Понякога други малки деца звънят и само си играят, че има проблем и трябва да спасяваме някого.

– Но дядо е в дупката, ще го помоля да викне.

Дядо Стефан събра всички сили и извика: „Тук съм. Имаме нужда от помощ“, а момчето държеше джиесема с протегната ръка над ямата.

Тино беше умно момче. Дядо му го беше водил в планината неведнъж,

още от съвсем малък. Обичаха този маршрут и Тино го познаваше. На шест години той вече можеше да чете на срички и познаваше числата от 1 до 10. Обясни на жената от 112 коя пътека са хванали по посока старата хижа. Успя да разкаже приблизително къде са свили по немаркиран път и са се загубили после. Спомни си и за порутения заслон. Добре, че мама Вили преди два месеца го беше научила кое е ляво и кое дясно, така че той съвсем като голям уточни на лелката къде да дойде спасителният екип.

Продължаваше да ръми. Дребният дъждец разкашкваше планинската почва още повече и тя се превръщаше в лепкава кал.

– Ти си най-умното момче. И най-смелото. Не знам какво щях да правя без теб, Тино. Гордея се много с твоята сила и дух. Ти си истински мъж – говореше от дупката дядо Стефан. – Сандвичите са в моята раница, така че няма как да хапнеш, но в твоята има също бутилка с вода, така че поне няма да си жаден.

– Не се безпокой, дядо, не съм гладен. Пък и мама ми даде едно шоколадче, като тръгнахме. Сложих си го в джоба. Нали скоро ще ни намерят, дядо?

– Разбира се, чедо. Те са тръгнали веднага. Така е и в живота, Тино. На пътя на всеки има стръмнини и дупки. Понякога човек сам решава дали да ги заобиколи, дали да ги прескочи, или да се върне и да мине по другия път. Но има случаи като този. Подложен си на изпитания, за които трябва да си винаги готов – няма значение дали си възрастен, или дете. Трябва да знаеш как да преодолееш препятствията и да стигнеш до целта си. И никога да не се отказваш.

– Боли ли те кракът, дядо?

– Не, вече изобщо нямам оплаквания.

– Дядо, това значи ли, че ще продължим нагоре към хижата, когато те измъкнат от ямата?

– Разбира се, чедо! Стига да не закъснеят много, ще стигнем до хижата преди залез-слънце и ще спим там. Хиждарят ми е приятел. Предупредил съм го. Но ако мръкне – ще се приберем. Не е разумно да се остава без подслон нощем в планината. То ще ни е за урок. Ако не успеем да стигнем в хижата, ще се върнем и утре пак ще тръгнем натат.

Дъждът беше спрял. Чувахе се как капките капят от листата на дърветата по влажната земя. Тино беше седнал върху раницата си близо до ръба на ямата.

– Дядо, разкажи ми приказка. Така времето ще мине по-бързо.

– Добре, сине, чуваш ли ме ясно? Ще говоря малко по-силно.

Няколко жаби от един мръсен гьол се събрали на сладки размисли една вечер. Едната казала: „Доста е мръсно и неудобно в нашето блато, само ако можехме да се преместим в съседното. Чух, че там било по-чисто и просторно“. Втората жаба отвърнала: „На мен пък едно водно конче ми съобщи, че по-нагоре в планината имало кристалночисто езеро. Въздухът и природата били прекрасни. Нямамо никакви лоши момчета, които да ни гонят с камъни. И щъркели нямамо“.

Третата жаба се изсмяла: „И какво от това? Вие никога не можете да се измъкнете оттук! Никога няма да стигнете дотам! Защо изобщо разговарям с вас?!“

Въпреки всичко на сутринта половината жаби от блатото тръгнали с подскоци към планината, за да докажат, че са силни и могат да я покорят. Тези, които останали, крещели след тях: „Това е невъзможно! Никога няма да успеете! Най-добре е да си стоите в нашето си блато!“

Пътят към високопланинското езеро бил дълъг и труден. Една по една жабите губели силите си. Отказвали се от целта и се връщали в стария си гьол. Само една жаба скачала, скачала ден и нощ и накрая цамбурнала в прозрачните води на планинското езеро, където наистина било прекрасно, и тя останала там до края на дните си. Живяла дълго и щастливо. Знаеш ли, Тино, защо тази жаба успяла да стигне до целта и не се отказала?

– Защото била по-силна от другите ли?

– Не, Тино, тя била глуха и не чула, когато всички крещели: „Невъзможно е да стигнеш дотам. Ще се провалиш и ще се върнеш. Няма начин!“

– Само глухите ли стигат целта си, дядо Стефане?

– Не, Тино. Всеки, който вярва в собствените си сили и не се отказва никога, той успява. В приказката глухата жаба не чула как я разубеждават, така че вярата ѝ в крайния успех не била накърнена от никого и от нищо. Тя не се разколебала нито веднъж... Я по-тихо... Чувам ли някакъв шум?

Тино вдигна поглед и видя трима души да се провират през гъсталаците. Бяха с оранжеви якета. До тях вървеше голямо куче.

– Насам! Насам! Тук сме! – извика момчето и замахна с ръка.

Двамата мъже бяха от планинската спасителна служба. Третият – бай Кольо – се оказа познатият на дядо Стефан хиждар. След обаждането на Тино екипът на 112 се свързал със старата хижа. Тя се оказала на не повече от два километра нагоре от заслона, където се бяха отбили Тино и дядо му. Бай Кольо и кучето Джони се спуснали от хижата и пресрещнали двамата спасители от екипа, тръгнали от последната станция на лифта.

Тримата мъже пуснаха в ямата здраво въже. Дядо Стефан го върза около кръста си и те го изтеглиха от ямата. Тино и дядо му сърдечно благодариха на своите спасители. Възрастният човек наистина се чувстваше добре, само беше доста поизцапан.

– Готов ли си да продължим нагоре, мое храбро и смело момче? – намигна на внука си дядо Стефан.

– Разбира се, дядо! Все напред и нагоре.

Всички се върнаха до разклона със заслона, където се бяха загубили двамата туристи. Спасителите поеха обратно надолу по пътеката към базата си. Тино, дядо Стефан, бай Кольо и кучето Джони тръгнаха нагоре към старата хижа по правилния път.

Вече беше мръкнало, когато стигнаха. Всички бяха много уморени, но и много доволни и щастливи от добрия край на приключението. Ядоха печени картофи и пиха ароматен билков чай. Звъннаха на мама Вили да кажат, че всичко е наред и са добре. Тино заспа веднага след това на твърдия нар в хижата. На земята до него тихо похъркваше кучето Джони.

– Браво на момчето ти, Стефане! Голям герой ще стане от него. Колко е целеустремен! Никога не се отказва, а? – стисна ръката на приятеля си преди лягане бай Кольо.

ВАЖНОТО Е ДА ИГРАЕШ - НЕ ДА ПОБЕДИШ!

Триглавият кафяв огнедишащ дракон нападнаше за пореден път от упор. Атакуваше направо от въздуха, без да каца. С цялата ярост на зловещата си природа изпускаше през шестте си ноздри унищожавачи потоци лава. Трите му челюсти се бяха отворили до гърлото и от тях се изтръгна смразяващ кръвта рев. Тино стоеше изправен пред кафявия дракон и стискаше огромния си сребърен щит с всички сили. Изчака огненият поток да се разбие на малки искрици в металната преграда и се приготви за нападение. В дясната си ръка държеше вълшебната диамантена сабя, вече извадена от ножницата. Настъпи моментът на решителната битка...

– Събуди се, Тино, чакат те велики дела! – чу гласа на мама Вили и се събуди щастлив, че не му се наложи да се впусне в кошмарен двубой, изходът от който не беше съвсем ясен.

– Мамо, тъкмо сънувах, че се бия с дракон. Триглав и огнедишащ.

– И кой победи? – подсмихна се мама Вили.

– Ами не стана ясно, защото ти ме събуди в най-важния момент от битката.

– То, че днес ще имаш „битка“ за победа, ще имаш. Ама пък чак да ти се е присънил Мирко като триглав дракон... Не е толкова страшен, мисля. Хайде на закуска, че нямаме много време – дядо Стефан се беше появил в детската стая, а зад гърба му се прокрадваше ароматът на препечени филийки с масло и шарена сол и на току-що сварен липов чай.

Тино бързо скочи от леглото. Той не беше от най-прибраните деца и с нежелание оправяше стаята си след врънкането на мама. Тази сутрин обаче за първи път от много време прибра одеялото, възглавницата и пижамката си с разгневените пилета в раклата. Облече си новия червен анцуг с по два бели канта на всеки ръкав и крачол. Изми си зъбите, лицето и притича на масата в трапезарията, вече напълно готов за велики дела.

– Ще победа децата. Ще спечеля състезанието днес – заяви победоносно момчето. Мама Вили го погледна леко учудена, а дядо Стефан се усмихна под мустак.

Този ден в детската градина, както всяка година, щеше да се проведе голямото лятно спортно състезание. Всички момчета и момичета от голямата група – бъдещи първокласници – щяха да премерят сили в различни дисци-

плини – бягане, дълъг скок, колоездене и “Не се сърди, човече!”.

– Всеки е добър в нещо – един в едно, друг в друго. Няма как да си най-добър във всичко, момчето ми. Пък и не трябва да е така. По-разумно е да се концентрираш в една от дисциплините, в която се чувстваш най-уверен, и да хвърлиш усилията си там, отколкото да се разпиляваш навсякъде.

– Отдавна карам колело и мисля, че мога да стана пръв – говореше разпалено като възрастен човек Тино.

– Браво, момчето ми, увереността в победата много помага за достигане на целта. Но трябва да бъдеш готов за всичко, което може да се случи на състезанието. Когато преди хиляди години в Гърция са се провели първите Олимпийски игри, възникнал принципът: „Не е важно да победиш, а да участваш и да играеш по правилата“.

Мама Вили лисна едно канче вода пред вратата на къщата, преди да излязат от нея Тино и дядо Стефан. По изключение бяха извикали такси, защото в багажника пътуваше велосипедът на Тино, с който той щеше да се състезава.

– Хайде, да ти върви по вода, сине! – каза тя и целуна детето по челото.

– Ти можеш. Вярвам, че ще успееш, но дори да не победиш...

– Мамоооо... – недоволно я прекъсна Тино.

Детската градина имаше голям двор с няколко просторни площадки за игра и спорт. Всички деца, възпитателки и родители изслушаха указанията на директорката как точно ще се проведат съревнованията в четирите дисциплини. Отпавиха се към пясъчника, където трябваше да започнат дългите скокове. Гостите се скупчиха от двете страни на гумената пътека, която беше опъната специално за целта, а малките спортисти се наредиха в началото ѝ. След всеки скок госпожа Минева и дядо Стефан мереха с рулетка постижението на всяко дете и ги вписваха в голяма разграфена тетрадка.

В дългия скок най-добре се представи Катерина – слабичко чернооко момиче от голямата група, която не беше от най-приказливите, но пък всяка сутрин преди градина тичаше с баща си по 20 минути в парка – и зиме, и лете. Макар и дете, вече беше изградила у себе си спортната нагласа към живота и дисциплинирания дух на човек, който не се страхува от трудностите. Тино остана на второ място по резултат. Усмивката му се изкриви малко, като чу постижението си, но дядо Стефан го тупна по рамото и го ободри:

– Второ място не е никак зле, чедо. Не се натъжавай, предстоят още три дисциплини. Върви сега да поздравяш Катерина и да ѝ стиснеш ръката. Така правят истинските спортисти – искрено се радват на постиженията на колегите си и ги уважават от сърце. Учат се от техните успехи. Наблюдават ги, трупат опит и заимстват уменията им в подходящия момент.

Тино прегърна Катерина и заедно се отправиха към втората площадка, където всичко беше приготвено за съревнованието по бягане. Коридорите не

бяха много дълги, пригодени като за малки спортисти. На стартовата линия застанаха осем деца. Тъй като нямаша специален пистолет, госпожа Минева наду с уста една найлонова торбичка и я спука с длан вместо сигнал „старт“.

Дългокраката Катерина спечели и този кръг от състезанията. Всекидневните тренировки си бяха казали думата. На второ място по време беше Сашко, за Тино остана третото място. Момчето се умърлуши съвсем. То си мислеше, че тъй като няколко пъти вече бе печелило миникросчетата с децата от квартала, ще успее да победи с лекота и без особени усилия и на турнира в детската градина. Но за една победа се искаха упоритост, тренировки и общи физически упражнения. Всеки ден, без прекъсване.

– Помни, Тино, важното е да участваш и да спазваш правилата. Не се отказвай по средата – успя да му прошепне тихичко в ухото дядо Стефан, докато се придвижваха от едната площадка към другата, с пейките, където децата щяха да се борят за първо място в играта „Не се сърди, човече!“.

„Е, тук вече съм цар! Няма кой да ме бие – помисли си момчето. – Всяка вечер играем с дядо и с мама.“

Тино наистина победи три деца. Последните две партии бяха със спечелилите предишните дисциплини Катерина и с Мирко. Дядо-Стефановият внук бе обявен за първи в този кръг.

След кратка почивка със сандвичи и сок дойде време и за четвъртия рунд. Със своите велосипеди децата трябваше да обиколят шест пъти всички площадки в големия двор на детската градина по трасе, определено предварително от госпожа Минева. Някои от тях отпаднаха още в началото, защото

вече бяха уморени от другите игри. Други се движеха доста бавничко след втората и третата обиколка. На финала останаха Тино, Мирко и Катерина. И тримата въртяха с огромно усърдие педалите. Понякога се изравняваха, после ту един от тях, ту друг се откъсваше напред и пак изоставаше. Като в истинските велогонки. Влязоха в последната обиколка. Беше ясно, че Катерина ще остане трета, защото преднината на двете момчета беше очевидна.

И тогава на около 50 метра преди финалната лента, която две от госпожите вече бяха опънали, предната гума на Тиновото колело застъпи камък. Скоростта не беше голяма, тъй като алеите на двора не бяха дълги, но Тино наби рязко спирачки и падна заедно с колелото на асфалта. Коляното кървеше, дланите, на които се беше подпърлял при падането, бяха ожулени. Мирко, който беше на десетина метра от финала, чу шума и се обърна, но не спря и след секунди вече беше пресякъл финалната лента.

В това време към мястото на злополуката дотичаха госпожа Минева с чантичката за оказване на първа помощ и дядо Стефан.

– Нищо ми няма, отдръпнете се, за да завършим състезанието, после ще се превързваме – помоли Тино възрастните.

Катерина се изравни с разтревожената групичка, погледна през рамо, убеди се, че няма кой знае какви поражения за приятелчето ѝ, и натисна педалите към края на трасето. Тино погледна напред и видя двамата финалисти, погледна назад. Приближаваха още двама – Сашко и Лили. Дядо-Стефановият внук яхна колелото и с колкото сили му бяха останали измина последните метри. Класира се трети.

Избухнаха ръкопляскания и радостни възгласи „Ура!“. Медицинската сестра на градината почисти раните на Тино с риванол и превърза коляното. Пъстрата тълпа от възрастни и деца се събра на площадката пред главния вход. Г-жа Минева взе микрофона и развълнувано каза:

– Мили деца! Днес имаше победители и победени, но най-важно е участието. Важно е човек да приема както победата, така и поражението. Наесен ви очаква първата ви класна стая и се радвам, че ще влезете в нея, подготвени добре за различните изпитания, които ви предстоят в училищния свят.

Госпожите подариха на всяко дете от голямата група по една тяхна рисунка от времето, когато са били на три годинки и за първи път са прекрачили прага на детската градина. Децата много се смяха на завърънкулките, които видяха, рисувани от собствените им неопитни малки ръчички. Трудно се познаваше дали тези драсканици представляват зайче, слонче или дърво. Катерина получи огромен комплект флумастери. Г-жа Минева връчи на Мирко голям яркозелен клаксон за велосипед. Подаръкът на Тино беше черно-бяла футболна топка.

– Ама аз вече имам същата – пошепна на дядо Стефан момчето.

Тино не беше особено радостен от представянето си, но се вслуша в ду-

мите на възрастния човек, че второто и третото място също не са никак зле.

– Тогава ще ти кажа какво ще направим с тази топка. Имам идея – отговори дядо Стефан тихо и смигна на малкия олимпиец. – Но първо върви да стиснеш ръцете на Катерина и Мирко.

– Стига, дядо, не искам! Няма да ги поздравя.

– А, добре, чедо, направи както искаш. Нека ти кажа, че се гордея с теб. Защото си сериозен мъж, а не лигльо. Не е страшно да паднеш, а никога да не се изправиш.

– Болеше ме много, дядо. И тук, и тук – Тино посочи коляното си, но и гърдите.

– Знам, знам, миличък. Болката е и от падането, и от неуспеха, но ти осъзна грешката си, стана с достойнство и продължи напред, не се отказа.

Родителите на Мирко и Катерина, дядо Стефан и трите деца заедно с колелата си след тържеството отидоха в парка. Приятелите ядоха сладолед, караха до насита из широките алеи и си разказваха забавни случки. Преди да се разделят, дядо Стефан ги прегърна и им каза:

– Ей, тримата мускетари, я елате насам! Вие днес разбрахте, че състезателният дух и конкуренцията са важни за успеха, но приятелството е над тях. Всички хора са нужни и имат мисия – и първенците, и победените. Всеки се учи от другия на това, което липсва у него. Пожелавам ви да запазите приятелството си до дълбоки старини.

След наситения със силни емоции ден Тино беше изморен, но все пак поиска да чуе притчата на дядо си. Така че момчето затвори очи, изтегна се удобно в леглото и заслуша топлия познат и обичан глас:

– Едно младо момче попитало един богаташ:

– Каква е тайната на твоя успех? Как си успял от беден просяк да станеш преуспяващ бизнесмен?

– Отговорът е простичък – казал богаташът. – Аз се научих правилно да избирам приятелите си. Сигурно си чувал хората да казват, че приятелството се изпробва най-добре в беда?

– Да! Чувал съм това правило и се опитвам да го спазвам колкото мога – честно си признал юношата.

– Забрави го, в основата си то не е вярно. Приятелят се познава не в беда, а в радост – отсякъл бизнесменът, а момчето се зачудило над тези думи.

– Виж сега – продължил богатият мъж, – когато имаш проблем и не се чувстваш добре, ти отиваш да споделиш бедата със своя приятел, нали? След това твоят проблем вече става проблем и на двамата. Вие сте тъжни и разстроени. Така ли е? Първият проблем, с който си дотичал при приятеля си, може и да бъде решен, но последващите – едва ли. Той просто ще си седи и ще те съжалява.

– Това не е ли добре? Всъщност той ме подкрепя в бедата ми – продъл-

жавало да настоява младото момче.

– Това е ужасно! Ами ти също започваш да се самосъжаляваш, вместо да търсиш начин да решиш задачата. На мен ми провървя – усмихнал се преуспелият мъж, – в моя живот имам приятели, които не ме съжаляват и не решават моите проблеми. Те само се радват на моите успехи! Ако ти имаш проблем, трябва да го решиш самостоятелно и после вече да идеш при приятели и да отпразнувате заедно победата.

Тино почти беше заспал на края на притчата, но успя да промълви:

– Както направихме ние със Мирко и Катерина, нали, дядо? А с топката, дето ми я подариха и имам същата, какво ще правим? Забрави да ми кажеш.

– Утрото е по-мъдро от вечерта. Като се напиш, ще ме чуеш. Сега лека нощ и да сънуваш дървеници за разкош.

АКО ИМАШ ДВЕ ТОПКИ, ДАЙ ЕДНАТА НА БЕДНИЯ

– Дядо, обеща, че ще ми кажеш какво да правим с топката, която ми подариха в детската градина. Ама аз имам съвсем същата. Хайде да я върнем и с паричките да си купя друга играчка? Ще стигнат за още една малка кутия лег с лодка и пират, вече съм ги видял в магазина. Тръгваме ли, дядо?

Тино стоеше на вратата на хола и търкаше сънено очи, като изуваше с крака долнището на пижамата си. Този ден двамата щяха да отпътуват за малкото балканско селце – родното място на дядо Стефан и мама Вили. След две седмици ги очакваше морето. По-късно към тях щеше да се присъедини и мама Вили, която излизаше в отпуск.

– Добро утро, миличък. Я виж какъв хубав ден е навън, усмихни се и се зарадвай на всичко, което имаш. Бъди благодарен – опита се да внесе ведрост в разговора дядо Стефан.

– Стига, дядо. Каква благодарност? Аз за какво ти говоря, ти за какво ми приказваш? – намръщи се Тино и изрита долнището на пижамата си към коша за пране в коридора, но не го вдигна, а го остави на топка на пода. Влезе по гащи в кухнята и посегна към препечената филийка на масата. Мама Вили го плесна през ръката:

– Първо вдигни пижамата от пода, измий се, облечи се и заповядай на закуска.

– Ииии пък, мамо, голяма си инатка...

– Защо да не съм Игнатка... – пошегува се майката на Тино.

След закуска дядо Стефан пак си почна неговата песен:

– Хубаво е да си благодарен за закуската, която Бог ни е дал.

– Дядо, това е само една филийка хляб, намазана с масло. Какво ти става?

– Виж, чедо, по света е пълно с хора, които нямат нито филийка хляб, нито пък масло – да го намажат отгоре. Щом ние го имаме, трябва да сме благодарни. За всичко – за топлината на дома, за светлината на деня, за покрива над главите ни, за хляба на масата, за усмивката на мама, за това, че имаме пари за храна, дрехи и сладолед, че сме здрави. И нали питаше за топката какво ще я правим?

– Какво за нея?

– След малко тръгваме за село. Ще я занесем на Шахин, момчето от къ-

щата в края на нашата уличка. Сещаш се – Шахинчо, дето има 4 братчета и сестричета.

– Няма пък да си давам топката на никакъв Шахинчо. – Тино гушна под мишница вчерашния си подарък. – Защо трябва?

– Та ти самият каза, че имаш същата, защо са ти две еднакви топки, Тино? А Шахин няма нито една.

– Чудесна идея, тате! – подкрепи баща си и мама Вили. – Аз съм приготвила един пакет за майката на Шахин – дрешки и обувки на Тино, които са му умалели, в една торбичка съм завила сладки.

– Ама, мамо, защо ще ми даваш дрехите на други деца, ти питала ли си ме?

– Удоволствието от даването е по-силно от насладата да получаваш – тихо каза мама Вили.

– Тино, когато се научиш да си благодарен, ще се радваш и на малките неща. Когато даваш на по-бедните – те се радват и са благодарни, а ти си благодарен, че имаш достатъчно, за да дадеш и на другите. А както неведнъж съм ти казвал, по закона за привличането всяко сторено добро връща при теб други добри неща. Когато си благодарен, винаги получаваш частица щастие и можеш да различиш истинския подарък и да го оцениш.

Тино продължаваше да се цупи.

– Добре, прави каквото щеш. Разбирам да не искаш да дадеш топката, ако нямаш. Но ти вече притежаваш две, а Шахинчо – нито една. Щом това те прави щастлив, не давай нещата си – дядо Стефан изнесе двата сака до вратата в очакване на таксито, което щеше да ги отведе на автогарата, за да тръгнат към село. – Но моят съвет е – вземи и двете топки. Ще играем – с едната ти, с другата – аз. Пък после ще решиш.

Тино без желание взе двете топки. Мама Вили прегърна и двамата, целуна ги и тайно изтри една сълза.

– Е, миличък, да слушаш дядо и да се грижиш за него. Ще се видим след три седмици на морето – промълви тя. Беше ѝ ужасно тъжно, че се разделя с двете си най-любими същества.

След час дядо и внуче се бяха настанили удобно на своите места, готови за приятните приключения, които ги очакваха извън големия град. Автобусът потегли. Дядо Стефан хвана ръката на Тино:

– Нека ти разкажа за един не особено благодарен младеж, който загубил ценен подарък заради глупостта си. Искаш ли?

Тино кимна мълчаливо.

– Един богат младеж поискал от родителите си подарък за завършването на училище – прекрасен модерен спортен автомобил. След церемонията по връчването на дипломите за завършено средно образование бащата извикал в кабинета си младежа:

– Гордея се с успехите ти, моето момче, и много те обичам. Благодаря на Бог, че ми прати такъв прекрасен син.

Подал на сина си красиво опакована кутия. В нея лежала една Библия с красива черна кожена подвързия, на която било гравирано със златни букви името на младежа.

– Това ли ти се откъсна от сърцето, а, тате? Библията ми подаряваш, а? Задръж си я за теб, на мен не ми трябва – креснал разлютен младежът, тряснал вратата и изчезнал завинаги от родния си дом.

Минали дълги години. Младежът станал известен човек с богат бизнес, красив дом и прекрасно семейство. Често си мислел за баща си, когото не бил виждал от деня на дипломирането си. Преди да поправи тази грешка и да се срещне – вече помъдрял – отново с баща си, бизнесменът получил известие, че старецът е починал и му е завещал цялото си богатство. Когато пристигнал в бащината къща, сърцето му изведнъж се изпълнило с тъга и разкаяние. Започнал да подрежда папките с документи и изведнъж в ръцете му се оказала „оная“ Библия от младостта му, заради която си тръгнал разярен от родния дом. Защото не получил желания подарък. Просълзен от вълнение, отворил дебелия том. От вътрешната страна на задната корица на Библията имало залепено малко пликче с автомобилен ключ в него. Познай от коя кола...

– От тази спортната, която човекът искал, като бил млад! – извика Тино.

– Точно така, баща му просто опаковал подаръка си по специален начин. Искал е да покаже на сина си колко е важно да приемаш от сърце, когато ти дават от сърце. Да се радваш и да си благодарен на всяко нещо – дори на най-малкото. А неблагодарността разрушава добрите отношения и те прави губещ.

Три часа по-късно двамата вече бяха сред необятната красота на китното селце. Разопаковаха багажа си. Тино се втурна в запустялата градина на дядо Стефан. За последен път беше тук миналото лято. Сега всичко му се стори някак по-дребно, а може би просто той бе пораснал. Тино си спомни, че има задача. Взе новата топка. Разопакова си един шоколад, отхапа голямо парче и тръгна към къщата на Шахин.

Тя беше едноетажна, тухлена с дървени прозорци, някои от тях – счупени. На простора висеше вехто пране. Из двора тичаха няколко кокошки, петел и една гъска. Беше следобед и малките братчета и сестричета сигурно още спяха. Таткото и майката на Шахин бяха на полето. Тино отвори скърцащата портичка и видя съседчето до външната чешма да дялка една дървена пръчка с джобно ножче.

– Здравсти, приятел – каза софиянчето. – Ние пристигнахме. Нося ти подарък – ето тази топка.

– Здравей – отвърна Шахин и погледът му жадно се впи в големия шоколад, който Тино държеше в ръка. – Ако искаш, да влезем вътре.

В бедната кухничка нямаше хладилник. Върху един ръждясал, празен хладилен шкаф, от чийто отворен капак се носеше миризма на застояло, беше метната проста захабена памучна покривчица. Върху нея имаше половин ръчен хляб и бурканче кисело мляко. Върху кухненската масичка беше постлан вестник, а на него съхнеха клонки чубрица. В ъгъла на стаята, до стария дървен пребоядисан шкаф, на стената висеше икона на Дева Мария с младенеца. В кандилото гореше едва-едва свещица.

Тино разбра, че топката не е най-важният предмет в този момент. Шахин извади от шкафа малка кутийка с розов локум и почерпи гостенина.

– Ще ми дадеш ли малко шоколад? – попита бедното момче. – Ех, да можех и аз всеки ден да си купувам по един – за мен, братята и сестрите ми...

Двамата излязоха на двора, поритаха малко. После се събудиха двете близначки и двете по-големи момчета, излязоха на двора, хапнаха по една филия хляб с малко олио и шарена сол, които баткото им беше приготвил. Всички заедно играха на „Царю честити, колко ти е часът?“.

Надвечер Тино се прибра в дядовата къща. Беше мълчалив и тъжен. Разказа надве-натри за беднотията у съседите и си легна веднага след вечеря.

– Дядо, не искам да говорим тази вечер. Не искам да ми разказваш приказка. Ще си заспя сам.

Когато Тино се събуди на другата сутрин от гръмкото „кукуругууу!“ на съседския шарен петел, дядо Стефан го нямаше. Беше отишъл да купи прясно, току-що издоено мляко за закуска от бай Коце. Тино сложи в найлоново пликче пакета със сладки, които беше приготвила мама Вили. Разопакова бисквитите с фъстъчен крем и изсипа половината кутия в пликчето. Извади и двата големи шоколада, които си носеше от София. В този миг в стаята влезе дядо Стефан:

– Каква е тази торбичка, Тино?

– А, нищо, ще ходя да играя у Шахин, вземам тези неща, ако огладнея – смотолеви момчето. През прозрачното пликче се виждаха разопакованите бисквити и сладките. – И знаеш ли, бях ти казал, че много искам онова легло, с малкия пират и лодката. Размислих, не ми трябва, не го търси и не ми го купувай.

– Хубаво, чедо – подсмихна се възрастният човек, – но ако ще черпиш децата, кажи, че ти е разрешено и аз знам за това. Като се обади мама Вили, ще ѝ предам, че си занесъл и нейните сладки.

След няколко часа дядо Стефан отиде да прибере внука си. Завари децата на улицата – омазани до ушите с фъстъчен крем от бисквитите и конфитюр от сладките. Щастливи и засмени, играеха на „Пиян морков“ с новата топка. Смях и глъч до небето! Възрастният човек се спря да погледа веселбата. Тино му смигна усмихнат, преди да хвърли топката. Шахин тръгна с двамата да ги изпрати до тяхната къща. Пред портата Шахин прегърна Тино и изцапаната

му с шоколад буза се отърка в тениската на софиянчето:

– Утре пак ще играем, нали? – попита Шахин захилен.

– Разбира се! – отговори Тино.

Преди да си легнат, момчето се сети:

– Дядо, тениската ми е изцапана от бузата на Шахин.

– Няма нищо, момчето ми, утре ще я изперем. Я какво слънце е, ще изсъхне за два часа.

ЛЮБОВТА И ДЪГАТА НА ЩАСТИЕТО

Тино и дядо Стефан седяха на мокрия пясък и вълните ближеха босите им стъпала. Огнената питка на слънцето скоро щеше да се изгърколи и да залезе зад гърбовете им. Над пустия плаж се рееха гларуси, които сърфираха с разперени криле и използваха за удоволствие всеки порив на вятъра.

– Дядо, цяла година си мечтая за този момент. Най-обичам морето! – Тино скочи от пясъка и започна да гони по брега вълните. Когато се отдръпваха, той тичаше към морето, когато прииждаха – назад към плажа.

Двамата бяха пристигнали до морския курорт току-що. Багажът им още беше на рецепцията на малкия хотел. Щяха да се настанят, а след два дни очакваха и мама Вили.

Плажът пред хотела беше тесничък и каменлив. Затова на другата сутрин Тино и дядо Стефан, нарамили походния слънчев чадър, раницата с кърпи, минерална вода и играчки за пясък, тръгнаха по брега към просторния плаж пред един огромен хотел на около километър от техния. Намериха мястото в свободната зона зад шнурчето, опънато, за да разграничава мястото за плажуване за гостите на хотела от това за обикновените посетители.

Дядо Стефан седна на сянка под чадъра и се зачете във вестника си. Тино веднага започна да копае дупка с червената си нова лопатка. Извадения пясък трупахе на купчинка, която по-късно щеше да оформи в замък, украсен богато с миди.

– Какво правиш? – тънко гласче накара Тино, увлечен в копането, да се стресне и да вдигне поглед нагоре. И да види една малка русалка: слабичка, с дълги пепеляворуси коси, оплетени от вятъра, с огромни питащи кафяви очи, с възчило носле, изцапано със сладолед, и с огърлица от мънички рапанчета на вратлето. – Кула ли? Може ли, като си изям сладоледа, и аз да покопая с теб?

Момиченцето стоеше от другата страна на ограничителното шнурче и бърбореше, без да спира. Съобщи, че се казва Анабел, че е на почивка в „ей този големия“ хотел, че говори два езика и живее в две държави и има двама татковци.

– А аз съм Тино от София – смотолеви момчето, продължавайки да рови с лопатката.

Деца се заиграха. Анабел носеше с голямата си розова кофичка на

делфини вода от морето и я изливаше до Тино, за да може той по-лесно да оформи строежа си. След като замъкът бе завършен, двамата заедно събраха на брега цветни мидички и камъчета и го украсиха.

Пред големия хотел играха шах, чиито дървени фигури бяха почти толкова високи, колкото самите деца, и те едва ги повдигаха, за да ги преместят.

Към обед заедно влязоха да се поплискат под зорките погледи на дядо Стефан и – от другата страна на шнурчето – гувернантката на Анабел.

– Майка ми ще пристигне след два дни – обясни момиченцето. – Това е госпожа Фани, тя се грижи за мен, с нас е и бате Николай – нашият шофьор. С него пристигнахме, и той е с нас. Вози ни насам-натам.

Дядото и внучето се прибираха отново по брега към техния хотел, за да обядват:

– Тино, откъде е това момиченце, с което се запознахте на плажа?

– От Англия. Българче е, но живее половин година в България и половин година – в Лондон. Казва се Анабел. И нейната майка ще пристигне по-късно.

– А тази жена, с която беше на плажа, коя е?

– Госпожата, която се грижи за нея, докато я няма майка ѝ. И техните са разведени като нашите, но сега си има втори татко.

– Сигурно е много богато тяхното семейство, щом са отседнали в този скъп хотел.

– Много са ѝ хубави и скъпи играчките. Говори два езика, а имат и шофьор. Дядо, баща ѝ нали не е мутра? – попита Тино. Той помнеше как веднъж мама Вили изкоментира разглезено момченце в градинката: „Кой знае на коя мутра е дете“, и беше запомнил думата.

– Какво говориш, чедо...

Вечерта, на заспиване, Тино чу част от телефонния разговор на дядо Стефан с майка му:

„Запозна се с едно момиченце на плажа при скъпия хотел. Ало, какво казваш? Дали баща ѝ не е мутра? Не, не се притеснявай. Вижда ми се свястно дете, възпитано и умно. Много се харесаха.“

– Дядо, ела! Ти беше прав за Шахин. Когато съм в компанията на Анабел, се чувствам малко като него. Както аз изглеждах богат за Шахинчо, така сега ми се струва, че съм беден около Анабел. Когато отидохме до техния чадър, тя ми показва играчка, която никога не съм виждал и никой от моите познати няма – казва се фърби. Пее, приказва, повтаря твои думи и яде сандвичи от интернет. Абе нещо като домашен любимец, обаче говори на английски и аз не разбирам.

– Тино, сега разбираш ли защо не трябва да мразим богатите? Те са богати за нас, но ние сме по-богати от много други хора. Ако ние мразим богатите – тези други хора пък ще мразят нас.

– Много е красива Анабел, нали, дядо?

– Да, чедо, така е. Това, което виждаш, е обвивката на душата. Момичето изглежда прекрасно, защото е красиво отвътре. А за богатството – ти вече сам си усетил. За да си толкова успял и да имаш всичко, което поискаш – това е твое дело, зависи само от теб. Всеки божи ден трябва да ставаш по-добър. Във всяка една област на живота. Никога не мисли, че си постигнал върха. Винаги може още, винаги трябва да работиш върху себе си и да се усъвършенстваш.

– Тя е толкова умна и знае столиците на всички европейски държави. Говори и български, и английски.

– Правилно правиш, че наблюдаваш хората. Това трябва да ти стане хем навик, хем да го усещаш като игра. Ти се сравняваш с тях, забавлявайки се. От всеки научаваш по нещо и той те кара да усвояваш нови и нови знания. Като следиш жестовете на хората, интонацията на говора, използваните думи, възпитанието им – ти си правиш верните изводи за тях и можеш да прецениш кого да избереш за приятел и да му се довериш. Хайде сега заспивай, че утре ще ставаме рано да посрещнем майка ти на гарата.

Мама Вили пристигна с нощния влак от София. Тино не можеше да ѝ се нарадва – не беше я виждал около три седмици. Не се отделяше от нея, не спираше да разказва за дните на село и за новите си преживявания на морето.

– Запознах се с едно много красиво момиченце! Техните са богати и тя има много играчки, живее в чужбина. Мамо, моля те, нека идем на техния плаж.

– Уморена съм, Тино, нека днес излезем да се печем на нашето плажче.

– Иииииииии, мамо, моля те! Там има шах с големи колкото мен фигури. Моля те! И нейната майка пристига днес, ще се запознаете.

Дядо Стефан смигна на мама Вили и тримата все пак тръгнаха към големия хотел на малката русалка. Искаха да опънат чадърчето на предишното място – след шнура за „богаташкия“ плаж. Но майката на Анабел покани тримата под техния огромен чадър от тръстикови стъбла. На масичката до него имаше кафе за възрастните и сокове за децата. Малките се отдадоха на строежите си, а големите потънаха в разговор за прелестите на курорта.

Всички бяха по бански и приятелски настроени един към друг. Изобщо не личеше кой е богат и кой – беден. Майката на Анабел покани Тино и семейството му след вечеря да посетят местния лунапарк. Малчуганите скачаха на батут до пълна изнемога. Големите пък ядоха пуканки и пиха бира на брега на изкуственото езеро.

– Много приятни хора – сподели мама Вили, като се прибраха. – Не парадират с парите и положението си. Приветливи и мили са. И да, Тино, разбирам те, малката наистина е едно прекрасно възпитано и умно дете.

– Какво значи „не парадират“? – попита Тино.

– Не парадират означава, че не се фукат, че имат повече от другите и са по-богати от тях. Както например Сашко от твоята градина, който винаги ти се присмиваше, че ти нямаш някоя играчка, а той я притежава. Или че баща му кара скъпа марка кола – пък твоят имал автомобил втора ръка.

Неусетно се изнизаха десетте прекрасни дни и нощи под острия вик на чайките и мокрия грохот на морските вълни. Тино и момичето бяха неразделни. Пясъчни кули, шах, батут, разходки по брега, гоненица в морето – всеки от тях натрупа незабравими парченца лято в спомените си. Тино подари на

новата си приятелка една малка вълшебна кутийка, в която беше събрал царски мидички и прозрачни розови и бели камъчета. Момичето пък на раздяла му остави своето фърби – говорещата пухкава играчка:

– Тино, обещай ми, че ще научиш английски език. Трябва да разбираш кога фърби иска да яде, да пие или да спи. Ние утре се прибираме в Лондон и няма да се видим.

– Нали и двамата тръгваме на училище след няколко дни? Значи някъде около Коледа вече ще сме научили май всички букви и ще можем да си пращаме мейли. Пък и можем да се чуваме по скайпа на нашите.

Вечерта мама Вили стягаше саковете в хотелската стая, а Тино лежеше и гледаше тавана с почти насълзени очи. На нощното шкафче фърби не издаваше нито звук.

– Какво ти е, дядовото? – завъртя се около него дядо Стефан и го погали по съвсем изсветлелия от слънцето перчем.

Тино само въздъхна и зацъка с дистанционното. Опита се да намери канала с анимационните филмчета по телевизията.

– Аз знам защо ти е тревожно, чедо. Мога да ти обясня. Нарича се любов.

– Мамо, дядо ми говори някакви глупости за любов! Моля те, престани!

– Знаеш ли какво най-много те впечатли у това момиче?

– Вече ти казах, дядо. Остави ме на мира.

– Преди всичко тя е детето, което игра с теб и те прие за приятел. Не се държеше с теб високомерно, задето е от богато семейство, а ти нямаш това, което тя има. Но тя е обикновен човек като всички нас. Трябва да показваш на хората, че си човек, че чувстваш. Че си щастлив или че те боли от нещо – например от раздялата, че обичаш, че някой ще ти липсва. Виждаш ли колко е важно доброто възпитание, за да те уважават? Гледай, дядо, нали затова имаш очи.

– От това море ще ти остане една много важна поука. Трябва винаги да желаеш успеха. Животът е на силните, можещите и знаещите. Сега се разделяте, но ти ще продължаваш да мечтаеш за Анабел. Няма да я има близо до теб, но никой и нищо не може да те спре да искаш да я видиш отново. Мечтай всяка минута – за нови срещи с нея, за нови земи, които ще видиш, за нови хора, с които ще се запознаеш, за нови култури и знания, които ти предстои да усвоиш.

– Тате, това, което казваш, е много важно, но сега трябва да тръгваме към гарата, за да не изпуснем влака за София. Ще продължите този разговор, когато се настаним в спалния вагон.

Тримата взеха багажа, платиха за пребиваването си, върнаха ключа на рецепцията на хотела и се качиха в таксито. Тино сърдито гледаше през прозореца на колата светлините на морския град и не отронваше нито дума.

Оживи се чак на гарата. Всичко му беше интересно. Тино много обичаше да пътува нощем с влак. Струваше му се тайнствено и приключенско.

Малко по-късно вече лежеше на койката на втория етаж, заслушан в ритмичното приспивно тракане на влаковите колела и скърцането в един общ устремен ритъм на всичко наоколо. Мама Вили беше срещнала колежка от съда в съседно купе и бе отишла да си поговорят. Дядо Стефан лежеше на койката под Тиновата с ръце под главата.

– Спиш ли, момчето ми?

– Не, дядо. Мисля си за Анабел.

– Когато ти е тежко или тъжно от нещо, което се случва, представи си, че се качваш на едно облаче на небето. Облачето на щастие. Качи ли се вече? Усещаш ли как те гушка то, усещаш ли топлата му прегръдка? Сега с облачето приближавате най-красивата и огромна дъга, която някога си виждал. Качи се на нея, полети като на силно разлюляна люлка. Виждаш ли как се сменят цветовете – розово, светлосиньо, жълто, зелено, оранжево, бяло? Ти кацаш като птичка на всеки един от цветовете, рееш се в тях и отново политаш.

– Наистина е много приятно, дядо – промърмори Тино със затворени очи.

– Остани там, върху твоето облаче и дъгата, докато се почувстваш отново силен. Там си защитен от всеки и от всичко.

– Това е само моето място, нали? Никой не може да дойде тук?

– Да, чедо, това е най-спокойното място на света. Тук царят вечно щастие и любов. И никой не може да ти го вземе, защото никой не ти го е дал. То винаги е съществувало само за теб. Твоето царство, само твоето.

– Щастлив съм, дядо!

– И така ще бъде. Когато си щастлив – всичко можеш да постигнеш. Винаги най-важен ще си ти и твоята любов към самия теб. Цялата красота на света е твоя. Както и всичко, което заслужаваш. А то е ни повече, ни по-малко от най-доброто в живота.

Когато мама Вили се прибра в купето, малкият ѝ най-любим човек и големият ѝ най-любим човек спяха с блажени усмивки на лицата. Влакът се плъзгаше през тъмни поля, осветени градове и мъждукащи селца. Майката на Тино се загледа през прозореца и се замисли колко е хубаво, че са тримата заедно и че след няколко дни Тино щеше да тръгне в първи клас.

– Мамо, върна ли се? Тук ли си?

– Да, миличък, защо се събуди?

– Мамо, искам, като се върнем в София, веднага да ме запишеш на курс по английски.

– Разбира се, Тино. Спи сега. Лека нощ.

(За родители)

ЗА СТРАХА

- Страхът е само вътре в нас. Не е трудно да бъде победен.
- Ако виждате, че детето се бои от нещо – хванете го за ръка и го уверете, че щом сте двама – няма страшно. Кажете му: „Всичко можем да направим, когато сме заедно. Каквото поискаме – защото ти имаш мен, а аз имам теб“.
- Страхът е хубаво чувство, защото стимулира детето да се пребори с него, а преодоляването му го прави по-силно.
- Най-лесният начин да се преодолее страхът е изправянето очи в очи с него.
- Когато детето изпитва силен страх, то хваща ръката на възрастния и говори на неговата длан.
- Който се страхува, не живее, а съществува. Съществува в несигурност, боязън, неприемане на хора и околна среда, обстоятелства и реалности.
- Вземането на решение за преодоляване на страха е пътят към спасението от непълноценност.
- Страхът пречи на мечтите и спъва фантазиите.
- Детето ви се страхува от кучета? Купете за домашен любимец куче.
- Когато детето е уплашено, бъдете солидарни с него, преди да предприемете преодоляване на страха. Проектирайте неговата боязън върху себе си. Покажете му, че и вие уж се боите. И помолете то да ви помогне да се избавите от вашето малодушие. Направете стъпките срещу страха заедно.
- Не преставайте да внушавате на изплашеното дете сигурност, вяра във възможностите му, грижовност, удовлетвореност от постигнатото.
- Щом нещо е дадено от Бог, значи трябва да го има. Все едно дали става дума за страх, или за смелост. За цветя или за хлебарки. За любов или за смърт.
- Най-силният детски страх е от игнориране.

ЗА ЛЪЖАТА

- Децата лъжат, защото искат да блеснат пред другите деца и възрастни. Искат да бъдат похвалени. Страхуват се, че ако не се изфукат с нещо специално, което могат да правят – няма да бъдат харесани.
- Причините за лъжата са: страх от провал, обезценяване, комплекс за непълноценност.
- Човек не лъже, когато е в явен ръст и може да заяви точно какво му е – разпознава чувствата си и може да ги назове. Както и причината за тяхната поява.
- Лъжата прави човек слаб и страхлив.
- Лъжата сковава от страх човека, който очаква да бъде хванат. Той губи цялото си време в стремеж да прикрие стореното и губи самоуважение.
- Лъжата е с къси крака, но връзва и ръцете. Така никой не може да управлява живота си по своя воля.

ЗА ЗАВИСТТА

- Който завижда – не вижда.
- Завистта заслепява и човек не вижда точно и ясно света, хората и нещата около себе си, а като в криво огледало.
- Придобиването на много вещи не означава щастие. Понякога прекомерното имане носи нещастие.
- Човек колкото повече има, толкова повече иска. Но с вещи не купува приятели, нито добро отношение, нито достойнство.

ЗА КРАЖБАТА

- Кражбата е сред най-тежките човешки грехове.
- Крадецът винаги ще бъде хванат – рано или късно. Колкото и малко да е откраднатото, срамът и излагането ще са много големи. Съвестта ще го гризе, страхът да не го хванат ще го изяжда отвътре, а когато го разкрият – ще му излезе име на крадец за цял живот, хората ще го отбягват.
- Човек трябва да се труди непрестанно. Всеки ден като работи с всички сили – ще печели, ще събира, ще заделя настрана и когато нещо му дотрябва – винаги ще има с какво да си го купи и да го има.
- Отрицателните качества са като плевелите. Ако не ги изтръгваш редовно, те ще избуяват и ще задушат добрите качества.
- Стара поговорка: „Една чужда тухла да вземеш – точно една няма да ти достигне, когато си строиш своя къща“.
- Колкото повече добри качества отгледате в душата на детето, толкова по-лесно то ще се справи с отрицателните.

ЗА ГНЕВА

• Гневът е едно от най-разрушителните човешки чувства. Той те връхлита като лятна буря, но последиците от него могат да бъдат като от торнадо или ураган. Той е като силен вятър, който изгася разума на човек и го кара да прави неща, за които после само ще съжалява.

• . Безсмислено е да се бунтуваш срещу нещо, което не зависи от теб. Гневът идва понякога и от друг човек, който може да те ядоса – нарочно или без да иска. Или когато не се случва това, което много искаш.

• Трудно е да си по-силен от гнева, но не е невъзможно. Светът е пълен с възрастни, които не могат да контролират гнева си и го пръскат непрекъснато около себе си. Затворите и гробищата преливат от гневни и ядосани хора.

• Всеки човек се гневи. По различни поводи. Въпросът е да се научи да владее гнева си, за да не плаща после скъпо и прескъпо за последиците. Ако човек се гневи една минута, губи 60 секунди щастие и благоденствие.

• Направете кутия от картон или дърво. Украсете я, както детето предложи. Сложете върху нея надпис УРОК. В нея всяка вечер пускайте бележка с изпитаното от детето през деня неприятно и негативно чувство – гняв, яд, злоба, завист, страх. В края на седмицата четете бележките и мислете заедно как да чистите тези „плевели“ от сърцето и ума на детето, за да не му пречат да расте весело и смело.

ЗА ПОЗИТИВИЗМА

• Ако не мислиш за лошото, ако не го изречеш на глас, то няма да се случи. Ето защо хората често изричат фразата: „Това не си го казал/а!“

• Човекът е като монета – както го обърнеш, така ще го гледаш. Трябва да прецениш от коя страна ще обърнеш монетата. У всеки човек има нещо добро и нещо лошо.

• Стара поговорка: „Всекиму уважение. Никому доверие“.

• Давайте на детето това или онова, без да поставяте условия и без да търгувате доброто си отношение към него. Забравете за търгашеството – „Ще ти го купя, но ти ще направиш/няма да правиш еди-какво си...“

• На всяко негативно чувство противопоставяйте позитивно. Вие вмениявате качества на детето си. Вместо „Ще паднеш!“ му кажете – „Я виж как хубаво стоиш!“. Така едновременно предотвратявате по закона за привличането неприятно събитие и създавате у детето чувство за сигурност в собствените му сили и възможности.

ЗА САМОЧУВСТВИЕТО

• Повтаряйте на детето колко е умно, смело, красиво и добро. Не преставайте да го уверявате, че то най-добре ще прецени със сърчицето си как да постъпи в дадена ситуация.

• Хвалете го.

• Задавайте на детето насочващи въпроси, вместо да му поднасяте готови отговори. Нека то само стигне до истината.

• Не вещта те прави специален, а чувството за собствена уникалност.

• Само образованието и доброто поведение са нещата, които наистина притежаваме. Това е истинското духовно богатство.

• При извършена от детето беля винаги вземайте част от вината върху себе си. Мислете заедно как да оправите щетите от белята. Заедно.

• Убедете детето, че не трябва да подражава на никой друг. Че това не е неговата кройка. Винаги ще има някой, който ще знае повече от него и ще има повече от него. Научете го да бъде доволен от себе си. Да се равнява по по-добрите, но не да ги догонва.

ЗА ДОБРОТО И ЛОШОТО

• Стара поговорка: „Господ в очи не удря“. Трябва да имаш очи да видиш и тогава ще ти се помогне. След като проблемът е фиксиран и е отправена молитва за решаването му.

• Спестявай, но ако имаш повече, отколкото ти трябва – давай. Винаги когато можеш. Не живееш на дребно.

• Грях е да обвиниш някого, без да имаш доказателства за вината му. Това ти създава душевен дискомфорт.

• Щастлив човек не прави лошотии.

• Когато става дума за работа и трудолюбие – няма място за шмекеруване. За да спечелиш средства за живот, трябва всекидневен усилен честен труд. С успеха е същото.

• Съвършеният баланс е върху оста материално – духовно – интелектуално. Богатството, изградено върху тази база, на практика е непреходно и неизчерпаемо.

• Научете детето да наблюдава другите и от всеки човек да научава по малко от това, което той знае най-добре. Нека гледа какво правят хората, какво говорят, как се държат, кой с какво е уникален и най-добър. Нека попиват опит.

• У всеки човек и във всяка къща има недостатъци и нередности. Грешки прави всяко едно живо същество.

• Научете детето да споделя какво чувства. Разкажете му за цялата палитра от чувства, обяснете му значението на всяко понятие, за да може то да се учи правилно да определя емоциите си.

ЗА НАРКОТИЦИТЕ И ПОКВАРАТА

- Ако усещате, че подрастващият се страхува от средата и обкръжението си, като смята, че няма да бъде приет от тях, посъветвайте го да се сниши и принизи. Ако му предложат наркотик или алкохол против желанието му, нека отговорът е: „Благодаря, не. Преди малко съм взел. Ще пропусна“. Но да си зададе въпросите: „Какво правя тук, сред тези хора? Интересно ли ми е? Добре ли се чувствам? Искam ли да остана тук, да съм един от тях?“

- Три са компонентите, които оформят характера: възпитание, самовъзпитание и среда. За родителя е важно да помага при определянето и на трите в процеса на израстване на детето. Да го научи да казва „Не!“, когато това е жизнено необходимо.

- Когато детето ви е кривнало от правия път въпреки положените от вас усилия, разговорът с него може да протече по следната схема: „Ти сам/а избираш. Аз ще те подкрепям, ако ще целият свят да е срещу теб. Имаш мен, бил съм като теб – дете. И съм открадвал нещо, и съм лъгал, и съм се присмивал. Наистина изборът е твой, но нека ти кажа какво ще се случи, ако продължиш да настояваш, че това е правилното. Ще страдаш, че си сгрешил/а. Човек се ядосва най-много на себе си за собствените си грешки“.

ЗА ЦЕЛТА

- Убедете детето, че винаги трябва да има цел. Нека си я представи като баскетболен кош. Непрекъснато трябва да го цели с хартиени топки. Да се опитва да вкарва колкото се може по-често, защото иначе топките ще се пръснат под коша.

- На пътя на всеки има стръмнини и дупки. Всеки сам решава дали да ги заобиколи, дали да ги прескочи, или да се върне и да мине по другия път. И възрастният, и детето са подложени на всекидневни изпитания, за които трябва да са винаги готови. Трябва да знаят как да преодолеят препятствията и да стигнат до целта си. И никога да не се отказват.

- Всеки, който вярва в собствените си сили и не се отказва никога, той успява.

ЗА ПОБЕДАТА И ПОРАЖЕНИЕТО

- Всеки е добър в нещо – един в едно, друг в друго. Няма как да е най-добър във всичко, а и не трябва да е така.

- Стара поговорка: „Не е важно да победиш, а да участваш и да играеш по правилата“.

- Важно е детето да бъде научено да приема както победата, така и поражението.

- Обяснете, че не е страшно да паднеш, а никога да не се изправиш.
- Състезателният дух и конкуренцията са важни за успеха, но приятелството е над тях. Всички хора са нужни и имат мисия – и първенците, и победените.

ЗА БЛАГОДАРНОСТТА

- Разкажете на детето, че по света е пълно с хора, които нямат нито филийка хляб, нито пък масло – да го намажат отгоре. Всеки, който ги има – трябва да е благодарен. За всичко – за топлината на дома, за светлината на деня, за покрива над главата му, за хляба на масата, за усмивката на мама, за това, че средствата му стигат за храна, дрехи и сладолед, че е здрав.

- Когато човек дава на по-бедните от него – те се радват и са благодарни, а той е благодарен, че има достатъчно, за да даде и на другите.

ЗА БОГАТСТВОТО И ЛЮБОВТА

- Обяснете на детето защо не трябва да мрази богатите. Те са богати за разбиранията на вашето семейство, но вашето семейство е по-богато от много други хора.

- За да си преуспял и да имаш всичко, което поискаш – това е твое дело, зависи само от теб.

- Добре е детето да знае, че трябва да става все по-добро във всяка една област на живота. Никога да не мисли, че е постигнало върха. Убедете го, че винаги може още, винаги трябва да работи върху себе си и да се усъвършенства.

- Трябва да показваш на хората, че си човек, че чувстваш. Че си щастлив или че те боли от нещо – например от раздялата, че обичаш, че някой ще ти липсва.

- Трябва винаги да желаш успеха. Животът е на силните, можещите и знаещите.

- Мечтай всяка минута – за нови срещи с любимия човек, за нови земи, които ще видиш, за нови хора, с които ще се запознаеш, за нови култури и знания, които ти предстои да усвоиш.

- Когато си щастлив – всичко можеш да постигнеш. Винаги най-важен ще си ти и твоята любов към самия теб. Цялата красота на света е твоя. Както и всичко, което заслужаваш. А то е ни повече, ни по-малко от най-доброто в живота.

Съдържание

Да победиш страха	5
Тино и лъжата	12
За завистта и нещата от витрините	18
Златно синджирче с рубинено кръстче	24
Минута гняв отнема 60 секунди щастие	30
Никога не се отказвай!	38
Важното е да играеш - не да победиш!	44
Ако имаш две топки, дай едната на бедния	52
Любовта и дъгата на щастието	58

Нели Беширова
Умно дете си ти, Тино!

Редактор
Албена Иванова

Художник
Кристина Йовчева

Корица
Цветелина Крумова

Мениджър проект
Гасан Насър, CommUnica, Ltd.

СИВАС Консултинг

Печат Спектър